

(2020-1-CZ01-KA227-ADU-094406)

**ΣΧΕΔΙΟ
ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΓΙΑ
ΤΙΣ ΟΜΑΔΕΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟΥΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥΣ
ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ Ε.Ε.**

ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΕ ΣΤΑ
ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ:
ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΟΜΑΔΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
ΜΕΣΩ ΤΗΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΝΑ ΕΡΓΟ ΠΟΥ
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΘΗΚΕ ΤΟ 2020
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ERASMUS+

Co-funded by
the European Union

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Co-funded by
the European Union

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:

**SAVINA TARSITANO (ESPRONCEDA) AND ALESSIA GERVASONE
(ESPRONCEDA)**

**WITH THE SUPPORT OF OLEKSANDRA NYCH (INTERN AT
ESPRONCEDA)**

ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ:

**ELENA KOPANAROVA, FEDERICA TRIMARCHI, MARTINA BELIĆ,
MATS ÅKERSTRÖM, ROBERT SERBAN, SEVDA KOVÁŘOVÁ**

**Co-funded by
the European Union**

ΠΕΡΙΛΙΨΗ ΕΡΓΟΥ

Το παρόν έργο PALconnect εμπλέκει πολιτιστικούς, καλλιτεχνικούς κι ερευνητικούς οργανισμούς, για να τονώσει την ευρωπαϊκή ευαισθητοποίηση και να εμπυχώσει ανθρώπους των σημερινών και μελλοντικών γενεών, για να σέβονται την ένταξη και την ποικιλομορφία, και να πετυχαίνουν ως καινοτόμοι στο τοπικό τους περιβάλλον. Το παρόν έργο έχει στόχο να υποστηρίξει καλλιτέχνες από ομάδες κοινωνικής ένταξης να παρουσιάσουν και προωθήσουν τα έργα τους σε μετά-Covid19 συνθήκες και να εμπνεύσει τη συνεργασία τους εντός των ευρωπαϊκών χωρών. Το έργο στοχεύει στον εφοδιασμό των καλλιτεχνών και των εργαζόμενων στον πολιτισμό με τις απαραίτητες καινοτόμες δεξιότητες και ικανότητες, ώστε να ενθαρρύνει τη δημιουργικότητά τους και τη δημιουργία νέων έργων τέχνης. Επιπλέον, βασικός σκοπός του έργου είναι η ενίσχυση της προώθησης και της δημοφιλίας πολιτιστικών και ιστορικών γνώσεων, αναφορικά με τις στοχευμένες ομάδες κοινωνικής ένταξης, για να αυξήσει τη γνώση του κοινού και να διευκολύνει τη διαδικασία ένταξης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ COVID-19

2 ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

2.1 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: Όρια και Νέες Προκλήσεις

2.2 ΕΥΘΡΑΥΣΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

2.3 ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

2.4 ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΣΗ

2.5 ΠΡΟΣ ΝΕΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ: ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

2.6 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗΣ

3 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πανδημία του Covid-19 επιτάχυνε μια διαδικασία αλλαγής, αναδεικνύοντας ήδη υπάρχοντα προβλήματα στον τομέα της τέχνης και του πολιτισμού, όπως η προστασία των καλλιτεχνών, οι επιχορηγήσεις στον τομέα του πολιτισμού και της τέχνης, οι μηχανισμοί χρηματοδότησης, οι διαδικασίες κοινωνικής ένταξης και η κοινωνική ένταξη. Η τέχνη, όπως και ο πολιτισμός, βρίσκονται στο επίκεντρο της σημερινής συζήτησης, σχετικά με τη σημασία της ένταξής τους σε πολιτιστικές, κοινωνικές, οικονομικές και καλλιτεχνικές πολιτικές, μέσω μιας διαδικασίας ενσωμάτωσης και μιας διεπιστημονικής προσέγγισης.

Η ανάλυση που διεξήχθη για το εν λόγω έργο Erasmus, ανέδειξε πώς μια διαδικασία αλλαγής βρίσκεται σε εξέλιξη και την εξετάζει από την οπτική γωνία μιας ευρύτερης νομικής, δημοσιονομικής και κοινωνικής προστασίας των καλλιτεχνών, με διαφορετικές επιπτώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο (όπως η ανάγκη αύξησης των προϋπολογισμών τόσο στο επίπεδο των κυβερνητικών, εθνικών, τοπικών όσο και σε αυτό των ευρωπαϊκών επιχορηγήσεων στον τομέα της τέχνης και του πολιτισμού). Επιπλέον, εξετάζει πώς η πανδημία Covid-19 έχει πυροδοτήσει μια διαδικασία ψηφιοποίησης, η οποία εάν έχει αφενός καινότομα στοιχεία, ανέδειξε αφετέρου την ανάγκη ένταξης νέων πολιτικών, τόσο στο εκπαιδευτικό επίπεδο όσο και στις κοινωνικές πολιτικές, ώστε ν' αποφευχθεί ο αποκλεισμός ενός μέρους της κοινωνίας από τη διαδικασία ψηφιοποίησης, που θα δημιουργούσε ένα νέο σχήμα κοινωνικής περιθωριοποίησης.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ρόλος των καλλιτεχνών στην κοινωνία και στις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές διαδικασίες είναι ζωτικής σημασίας, ήδη εδώ και πολλά χρόνια, αλλά το έργο επισημαίνει την ανάγκη να δοθούν μεγαλύτερες εγγυήσεις στους καλλιτέχνες, όχι μόνο σε εθνικό, αλλά σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επίσης. Η πανδημία του Covid-19 ανέδειξε, στον τομέα αυτό, έναν υβριδισμό επαγγελματιών προσώπων, σε πολλές μη εξασφαλισμένες χώρες, που έχουν περιθωριοποιηθεί και αποκλειστεί από διαδικασίες οικονομικής βοήθειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19, μια ανάγκη που πρέπει να καλυφθεί.

Από την άλλη πλευρά, το έργο εξετάζει, επίσης, τη σημασία της κοινωνικής ένταξης, τις πολιτικές που εφαρμόζονται ήδη σε αρκετές χώρες, αλλά εάν επιθυμούμε να θίξουμε την αλλαγή στον τομέα αυτό, η ανάλυση πρέπει να εστιάσει στην ανάγκη για παραμέτρους παρατήρησης των επιπτώσεων, όχι μόνο βραχυπρόθεσμα, αλλά και μακροπρόθεσμα. Πώς μπορεί να εξασφαλιστεί μακροπρόθεσμα ο πραγματικός αντίκτυπος στην κοινωνία; Εξ ου και η ανάγκη για αύξηση του προϋπολογισμού στον τομέα αυτό, καθώς και η ανάγκη να συμπεριληφθούν οι καλλιτέχνες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των έργων, για μία συνολική ανάλυση του φαινομένου. Επιπρόσθετα, έχει προκύψει η ανάγκη μεγαλύτερων διαβουλεύσεων στρογγυλής τραπέζης μεταξύ των διαφόρων υποκειμένων που καλούνται να συνεργαστούν και να δράσουν από κοινού, καθώς και η ανάγκη ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στην τέχνη, και του τρόπου μέτρησης του αντικτύπου τους στα ενδιαφερόμενα μέλη.

Η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε υπογραμμίζει, επίσης, πώς διαφέρει η νομοθεσία, τόσο στην προστασία των καλλιτεχνών, καθώς το "Νομικό Καθεστώς" διαφέρει στα διάφορα ευρωπαϊκά κράτη μέλη, όσο και στους μηχανισμούς χρηματοδότησης, και η θέση της τέχνης και του πολιτισμού στο επίκεντρο των διαβουλεύσεων στους πολιτιστικούς και καλλιτεχνικούς τομείς, με μια συναλλαγματική πολιτική να διαμορφώνεται σε κάποιες χώρες, ενώ σε άλλες να είναι ακόμη αδύναμη από οικονομικής άποψης.

Παρ' όλα αυτά, ένα ενδιαφέρον γεγονός που αναδείχθηκε από τη συγκριτική ανάλυση είναι στον τομέα της εκπαίδευσης, στην πολιτική ένταξης, σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα που δίνουν έμφαση σε νέα επαγγελματικά πρόσωπα συνδεδεμένα με την πολιτιστική και καλλιτεχνική διαμεσολάβηση, με την κοινωνική ένταξη.

Η διαδικασία αυτή υπογραμμίζει πώς το πρόσωπο του καλλιτέχνη είναι ολοένα και περισσότερο παρόν σε κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές πολιτικές.

Ωστόσο, υπάρχουν κάποια κενά, ειδικά στο πεδίο της συνεργασίας με όλους όσους καλούνται να παρέμβουν. Ο Covid έχει δημιουργήσει μια οικονομική κρίση σε όλους τους τομείς της κοινωνίας, επηρεάζοντας, ιδιαίτερα, τον κόσμο του πολιτισμού και της τέχνης, όπου η ανεργία έχει αυξηθεί, αναδεικνύοντας την ευθραυστότητα του χώρου και δημιουργώντας μεγαλύτερη κοινωνική περιθωριοποίηση.

Η τέχνη ως διαμεσολάβηση μεταξύ των διαφορετικών υποκειμένων, με τη δυνατότητα δημιουργίας νέων συμμαχιών για την αντιμετώπιση και τη βοήθεια αυτού του κοινωνικού στρώματος που ζει στα περιθώρια της κοινωνίας, των μειονεκτικών ομάδες.

Η διαδικασία αυτή φαίνεται να βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, αλλά εξακολουθεί να απαιτεί διαδικασίες αλλαγής και καινοτομίας, όπως νέα μοντέλα συνεργασίας και νέες οργανωτικές μορφές.

Η συγκριτική ανάλυση που διεξήχθη χάρη στο έργο Erasmus σε επτά χώρες, ανέδειξε τα προβλήματα που υπήρχαν πριν την πανδημία του Covid, τι συνέβη κατά τη διάρκεια αυτής και τις καινοτόμες διαστάσεις σε εξέλιξη. Η ανάλυση στοχεύει στο να δοθεί μια γενική εικόνα τόσο στο οικονομικό επίπεδο των διαφόρων συστημάτων χρηματοδότησης, να αναδειχθούν κατευθυντήριες γραμμές, και να επισημανθούν οι προσπάθειες και οι αλλαγές που λαμβάνουν χώρα, όσο και στο πώς να βελτιωθεί η συνεργασία σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο, ώστε να δημιουργηθεί ένα σύστημα αλληλοϋποστήριξης στον τομέα των πολιτικών κοινωνικής ένταξης. Η ανάλυση σκοπεύει, επίσης, να σκιαγραφήσει πιθανές λύσεις, ακόμη παρούσες, για να βελτιωθεί το ισχύον σύστημα, επισημαίνοντας τις καινοτόμες διαστάσεις που βρίσκονται σε εφαρμογή, αλλά και πώς να βελτιωθούν, ώστε να δοθεί σε όλους τους πολίτες η ευκαιρία να λάβουν μέρος σε αυτή τη διαδικασία.

Η συγκριτική ανάλυση βασίζεται στους ακόλουθους πυλώνες: οικονομική διάσταση, κοινωνική διάσταση, καινοτομία, και εγγυήσεις προς τους καλλιτέχνες, καθώς μόνο μέσω μιας συγκριτικής ανάλυσης και μιας διεπιστημονικής προσέγγισης μπορεί να δημιουργηθεί ένα νέο μοντέλο συνεργασίας. Η ανάλυση θα επιχειρήσει, επιπλέον, να συγκρίνει πολιτικές σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις οδηγίες της Ευρώπης και των κρατών, όσο και την ποικιλομορφία της πολιτικής τους οργάνωσης, όπως στους διεθνείς οργανισμούς, ώστε να διαθέτει ένα παγκόσμιο πλαίσιο για τα διάφορα επίπεδα. Από την ανάλυση προέκυψε ότι εξακολουθεί να υπάρχει ένα κενό ανάμεσα στο ευρωπαϊκό επίπεδο υλοποίησης πολιτικών και στο αντίστοιχο εθνικό, καθώς επίσης και η ποικιλομορφία μεταξύ των κρατών μελών, στην τοποθέτηση του πολιτισμού και της τέχνης στο επίκεντρο της συζήτησης. Σε ένα μικρό βαθμό, τα δεδομένα αυτά προέκυψαν από τη συγκριτική ανάλυση των μηχανισμών χρηματοδότησης. Η ίδια προσέγγιση ακολουθήθηκε και αναφορικά με το πρόσωπο των καλλιτεχνών, από την οπτική της νομικής, φορολογικής και κοινωνικής προστασίας τους, όπου και πάλι θα παρατηρήσουμε μερικά κενά στον τομέα αυτό και τους διαφορετικούς βαθμούς εφαρμογής νομοσχεδίων επί του θέματος. Η συγκριτική ανάλυση έχει επιτρέψει, ακόμη, να επισημανθούν οι τάξεις που κινδυνεύουν, όπως αυτές των εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα και των καλλιτεχνών, όπου, επίσης, θα παρατηρήσουμε τις διαφορές ανάμεσα σε τι εφαρμόζεται και σε τι χρειάζεται να βελτιωθεί.

Η ανάλυση επέτρεψε να εξεταστεί η διαδικασία αλλαγής από διαφορετικές γωνίες, υπογραμμίζοντας τις θετικές και αρνητικές όψεις, τις αλλαγές, τις καινοτομίες, τις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα χάρη στην παρουσία καλλιτεχνικών και πολιτισμικών πρακτικών, νέων μηχανισμών προστασίας και νέων χρηματοδοτικών μέτρων. Ωστόσο, από την ανάλυση προέκυψε ότι ο πολιτισμός εξακολουθεί να καταλαμβάνει ελάχιστο χώρο στο εθνικό επίπεδο, από πλευρά οικονομική, σε σύγκριση με άλλες πολιτικές.

Παρ' όλα αυτά, η ανάλυση θα δείξει πως βρισκόμαστε ενώπιον μίας πολύ σημαντικής και μεταβαλλόμενης ιστορικής περιόδου, όπου συντελούνται αλλαγές σε κάθε κράτος μέλος, με σχετικές επιδράσεις στα επόμενα χρόνια.

Η ανάλυση, ειδικότερα, υπογραμμίζει τα εξής θέματα: την ευθραυστότητα του χώρου εργασίας του πολιτιστικού και καλλιτεχνικού τομέα· τις ευκαιρίες και τα όρια του νέου ψηφιοποιημένου κόσμου· προς μία νέα διακρατική κινητικότητα και δικτύωση· προς νέα μοντέλα συνεργασίας για έργα κοινωνικής ένταξης: Όρια και Προκλήσεις· τον ρόλο της εκπαίδευσης σε σχέση με τον πολιτισμό, την κοινωνική πολιτική και την πολιτική ένταξης.

1

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ
ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΤΑ ΤΗ
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ COVID-19

Η συγκριτική ανάλυση θα βασιστεί στη μελέτη των επτά συνεργαζόμενων ευρωπαϊκών χωρών του έργου, μέσω του προβληματισμού από πλευρά οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική, πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τον Covid-19. Η συγκριτική μελέτη μαζί με μια ανάλυση των κυριότερων ευρωπαϊκών οδηγιών στον τομέα των πολιτικών κοινωνικής ένταξης, θα βοηθήσει στην κατανόηση της παγκόσμιας αντίληψης σχετικά με αυτό που χρειάζεται να αλλάξει τόσο σε διαρθρωτικό όσο και σε επίπεδο λήψης αποφάσεων. Αναφέρουμε εδώ τα συμπεράσματα και τις σημαντικότερες διαστάσεις της επίδρασης του Covid-19 σε κάθε χώρα, και το αρχείο με τις κατευθυντήριες γραμμές μπορεί να λειτουργήσει συμβουλευτικά για περισσότερες πληροφορίες.

ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ ΤΗΣ COVID-19

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΔΙΑΣΤΑΣΗ

ΚΡΟΑΤΙΑ, ΙΤΑΛΙΑ,
ΡΟΥΜΑΝΙΑ,
ΣΟΥΗΔΙΑ, ΕΛΛΑΔΑ,
ΤΣΕΧΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Ρουμανία

Η Covid-19 ήταν κι εξακολουθεί να είναι μια αληθινή πρόκληση για τους καλλιτέχνες και τον πολιτιστικό τομέα στη Ρουμανία, που δεν ανήκε στις προτεραιότητες της κυβέρνησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ακολουθώντας το status-quo του να θεωρούνται λιγότερο σημαντικοί. Και τα δύο επίπεδα, της παραγωγής και της κατανάλωσης της τέχνης μειώθηκαν δραστικά. Ενώ διανεμήθηκε κάποια οικονομική βοήθεια, στήριξε μόνο εν μέρει τόσο το δημόσιο όσο και το ιδιωτικό τμήμα του κλάδου. Δεν δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή σε καλλιτέχνες από περιθωριοποιημένες ομάδες. Ο πολιτισμός από άποψη οικονομικής βοήθειας και κυβερνητικών προγραμμάτων, ωστόσο, χρειάζεται ενδυνάμωση και αυξήσεις προϋπολογισμών.

Ελλάδα

Η Ελλάδα αποτελεί παράδειγμα εξαιρετικού ψηφιακού μετασχηματισμού στις τέχνες και τον πολιτισμό, που ξεκίνησε από την πανδημία. Βοήθησε στη διατήρηση των καλλιτεχνικών έργων κι έδωσε την ευκαιρία για πολιτισμική κατανάλωση σε ανθρώπους, που δεν είχαν προηγουμένως πρόσβαση σε φυσική, επί τόπου ψυχαγωγία, εξαιτίας μειωμένης κινητικότητας, συνθηκών υγείας ή οικονομικών περιορισμών. Η οικονομική στήριξη που εξασφαλίστηκε από το κράτος ήταν ουσιαστική, ιδίως σε σύγκριση με άλλα κράτη μέλη το 2020.

Ωστόσο, εκτός των παραπάνω, η πανδημία δεν επηρέασε με κάποιο τρόπο το ζήτημα του πολιτιστικού συγκεντρωτισμού στη χώρα και του υπάρχοντος αποκλεισμού περιθωριοποιημένων ομάδων από την πρόσβαση στον πολιτισμό ως καλλιτεχνών ή εργαζομένων στη βιομηχανία. Επομένως, οι κοινωνικές πτυχές των τεχνών και του πολιτισμού παρέμειναν ως είχαν.

Σουηδία

Η Σουηδία απέδειξε ότι ο πολιτισμός αποτελεί έναν από τους τομείς προτεραιότητας για την οικονομία, πριν και μετά την πανδημία. Ο Covid-19 προκάλεσε απότομη μείωση εσόδων και διπλασίασε τα επίπεδα ανεργίας. Η ανταπόκριση της κυβέρνησης ήταν άμεση και απτή, ενώ έγιναν πολλές συγκεκριμένες ενέργειες για να διασφαλιστεί η επιβίωση του κλάδου και να λάβουν υποστήριξη θεσμοί και ιδιώτες. Η κυβέρνηση, επίσης, κίνησε μια δυναμική κοινωνική εκστρατεία, εστιάζοντας κυρίως στην πρόληψη και αντιμετώπιση χρόνιων παθήσεων, στη βελτίωση της ψυχικής υγείας, και στην παροχή ψηφιακών δεξιοτήτων σε περιθωριοποιημένες ομάδες ανθρώπων, ώστε να είναι ικανοί να δημιουργήσουν και καταναλώσουν πολιτισμικά προϊόντα.

Τσεχία

Η πανδημία προκάλεσε μερικές σημαντικές αλλαγές στην πολιτιστική βιομηχανία της Τσεχίας. Η κυβέρνηση ανταποκρίθηκε σε πολλαπλά επίπεδα και προσπάθησε να υποστηρίξει τον εύθραυστο τομέα με τον καλύτερο τρόπο. Αυτό περιλάμβανε τη συνεργασία φορέων, όπως μεταξύ τριών υπουργείων και του παραγωγικού έργου Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στη χώρα. Οι επιχορηγήσεις δόθηκαν σε μερικούς γύρους, αλλά ήταν δύσκολο να ληφθούν εξαιτίας της γραφειοκρατίας στις σχετικές διαδικασίες. Ο σημαντικός βαθμός επικέντρωσης στις τέχνες και τον πολιτισμό ήταν επίσης εμφανής κατά τη διάρκεια της κρίσης, με την Πράγα να ξεκινά τη δική της πρωτοβουλία για προσέλκυση τουριστών και αναβίωση των τεχνών.

Όσον αφορά στις κοινωνικές διαστάσεις, η Τσεχία εξακολουθεί να εφαρμόζει νέα έργα ή να προσαρμόζει ήδη υπάρχοντα προς υποστήριξη ομάδων κοινωνικής ένταξης, ιδίως ατόμων Ρομά. Η ψηφιοποίηση επαφών με αρχές διορισμένες από την κυβέρνηση βοηθά στην αναζήτηση υποστήριξης ή βοήθειας για ανθρώπους που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, μειωμένη κινητικότητα, ελλιπή όραση ή προβλήματα με την ακοή ή που δεν διαθέτουν ψηφιακές δεξιότητες υψηλού επιπέδου.

Ισπανία

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η Ισπανία συνέχισε να εμμένει στην αποκεντρωμένη προσέγγισή της για τον πολιτισμό, η οποία έχει παραμείνει αμετάβλητη εδώ και κάποια χρόνια, πράγμα που κράτησε την ορθολογική και κατάλληλη αναδιανομή των οικονομικών πόρων στο ίδιο επίπεδο. Άλλα μέτρα αναπτύχθηκαν κι εφαρμόστηκαν από τις περιφέρειες, όπως για παράδειγμα το Σχέδιο Δράσης (Action Plan) που δημιούργησε ο δήμος της Βαρκελώνης, το οποίο αφορά στην ενδυνάμωση και υποστήριξη των κοινωνικώς αποκλεισμένων καλλιτεχνών. Στην Ισπανία, επίσης, σαν σύνολο, οι πολιτισμικοί φορείς δεν έκλεισαν τελείως, αλλά λειτουργούσαν σύμφωνα με τη μειωμένη χωρητικότητα, πράγμα που βοήθησε στη διατήρηση επαφής με το κοινό και στην πρόληψη οξείας ανεργίας.

Ιταλία

Στην Ιταλία, επίσης, ο πολιτιστικός τομέας έχει έναν ισχυρό αντίκτυπο στην οικονομία της χώρας και μπορεί να παράγει καινοτομία και να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας. Για το λόγο αυτό η κυβέρνηση εφάρμοσε χρήσιμους νόμους και αρωγές, στην προσπάθεια να περιφρουρήσει τον εν λόγω τομέα στη διάρκεια της πανδημίας. Κατά την περίοδο αυτή, υπογραμμίστηκε η εξέχουσα σημασία του πολιτισμού σε σχέση με άλλους τομείς, όπως το σύστημα υγείας, και η σημασία των πολιτισμικών περιεχομένων στην αντιμετώπιση του τραύματος.

Κροατία

Η μετά την πανδημία ανάκαμψη της πολιτισμικής βιομηχανίας στην Κροατία αντιμετωπίζει την πρόκληση της απουσίας νομοθεσίας για την τέχνη σε κυβερνητικό επίπεδο - μια τάση που προϋπήρχε του Covid-19. Η ανασυγκρότηση και η έλλειψη δεδομένων δεν επιτρέπουν τη δημιουργία ενιαίας στρατηγικής.

Κατά την ίδια τη διάρκεια της πανδημίας, η Κροατία επέτρεψε πολιτισμικούς χώρους να παραμείνουν ανοικτοί κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, αλλά ο αριθμός των εκδηλώσεων, των εσόδων και της συμμετοχής του κοινού μειώθηκαν παραπάνω από το ήμισυ. Το Υπουργείο Πολιτισμού και Μέσων Ενημέρωσης της Δημοκρατίας της Κροατίας ήταν η κυριότερη πηγή στήριξης για τον πολιτιστικό τομέα, ιδίως στην οικονομική βοήθεια ανεξάρτητων καλλιτεχνών. Η ψυχική υγεία των καλλιτεχνών παρουσίασε πτώση, εξαιτίας του άγχους και της αβεβαιότητας που αντιμετώπιζαν, και το ζήτημα αυτό εξακολουθεί να χρήζει αντιμετώπισης.

2

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

2.1 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: Όρια και Νέες Προκλήσεις

Παρά τα κύρια πολιτισμικά προγράμματα της Ε.Ε. στον πολιτισμικό τομέα, από την ανάλυση προκύπτει πώς ο πολιτισμός και η τέχνη δεν αποτελούν προτεραιότητα στην ατζέντα ορισμένων κρατών μελών, από οικονομική άποψη και από μια διεπιστημονική πολυτομεακή προσέγγιση. Φαίνεται πως υπάρχει ένα χάσμα ανάμεσα στις ευρωπαϊκές πολιτικές και τις πολιτικές των κρατών μελών για την εναρμόνιση διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών πρωτοβουλιών και τον ενεργό ρόλο των καλλιτεχνών στην κοινωνία, κι επομένως, χρειάζεται να εφαρμοστεί μια αποτελεσματική νομοθεσία για το πώς να συμπεριληφθούν οι πιο ευάλωτες ομάδες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Παρ' όλα αυτά, τα τελευταία χρόνια και ειδικά κατά τη διάρκεια της Covid-19 περιόδου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ιδιωτικά ιδρύματα έχουν αυξήσει τους προϋπολογισμούς τους για πολιτισμικά έργα, με στόχο να ενδυναμώσουν και αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα των πολιτιστικών τομέων.

Μερικά από τα πιο σημαντικά προγράμματα για την υποστήριξη της τέχνης και του πολιτισμού είναι τα εξής: **Creative Europe** (1), **The European Social Fund (ESF)**(2), **New Horizon Call for Culture** (3) και **Rights and values programme** (4) με προϋπολογισμό 912 εκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2021-2027· η χρηματοδότηση μέσω αυτού του προγράμματος στοχεύει στην προστασία των δικαιωμάτων και αξιών που κατοχυρώνονται στις Συνθήκες της Ε.Ε., ώστε να υποστηριχθούν οι ανοικτές, δημοκρατικές και συμπεριληπτικές κοινωνίες. Κατοχυρώνει τέσσερις συγκεκριμένους σκοπούς: την προαγωγή της ισότητας και των δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων, της εξάλειψη των διακρίσεων και των δικαιωμάτων των παιδιών, την προαγωγή της δέσμευσης και συμμετοχής των πολιτών στη δημοκρατική ζωή της Ε.Ε. και την ευαισθητοποίηση σχετικά με την κοινή ιστορία της Ευρώπης, την εξάλειψη της βίας, ειδικά εναντίον των παιδιών και των γυναικών, και την προστασία και προαγωγή των αξιών της Ε.Ε.

Από την ανάλυση των διαφόρων κρατών που συμμετέχουν στο έργο παρατηρούμε ότι οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες και όλοι οι υποτομείς ήταν ανέκαθεν θεμελιώδεις για την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε σχετικά κοινωνικά ζητήματα και είναι ιδιαίτερα ικανές για να προάγουν τις δημοκρατικές αξίες της ισότητας, της κοινωνικής συνοχής, της εξάλειψης των διακρίσεων και της ελευθερίας της έκφρασης, που είναι θεμελιώδεις για την ανάπτυξη μιας συμπεριληπτικής και υποστηρικτικής κοινωνίας. Επιπλέον, οι πολιτισμικές πρακτικές αναπτύσσουν κοινές κοινωνικές εμπειρίες, οι οποίες πλουτίζουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφόρων παραγόντων της κοινωνίας, ενθαρρύνοντας τον ενδο- και διαγενεακό διάλογο, που χάρη στην κινητικότητα γίνεται παγκόσμιος· και, ως εκ τούτου, ενσωματώνοντας διάφορες εθνικές και διεθνείς μειονότητες ισότιμα.

Οι βιομηχανίες του πολιτισμού είναι, επίσης, ένας από τους πιο δυναμικούς μας τομείς, με θετικές επιδράσεις σε άλλους τομείς της οικονομίας, όπως η τεχνολογική καινοτομία και η κινητικότητα που δημιουργεί ο πολιτιστικός τουρισμός. Η συνεισφορά τους στην ευρωπαϊκή οικονομία είναι τεράστια και αντιπροσωπεύει το 4.4% του ΑΕΠ της Ε.Ε., σε ό,τι αφορά στους συνολικούς κύκλους εργασιών, με κύκλο εργασιών άνω των 600 δισεκατομμυρίων ευρώ και συνολική προστιθέμενη αξία 253 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2019.

Παρά την προφανή σημασία των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργίας και την επιρροή που έχουν στις ευρωπαϊκές αγορές, κατά τη διάρκεια του Covid-19 αναδείχθηκαν τεράστια εμπόδια, εμπόδια που προϋπήρχαν, εξαιτίας της αστάθειας και επισφάλειας του πολιτισμικού κόσμου, που στη διάρκεια της πανδημίας κατέρρευσε. Ο πολιτιστικός τομέας είναι ένας από τους οικονομικούς τομείς που έχει πληγεί περισσότερο απ' όλους, παρά τη σπουδαία και ξεκάθαρη συνάφεια των βιομηχανιών πολιτισμού και δημιουργία σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

(1) Creative Europe <https://ec.europa.eu/culture/creative-europe/about-the-creative-europe-programme>

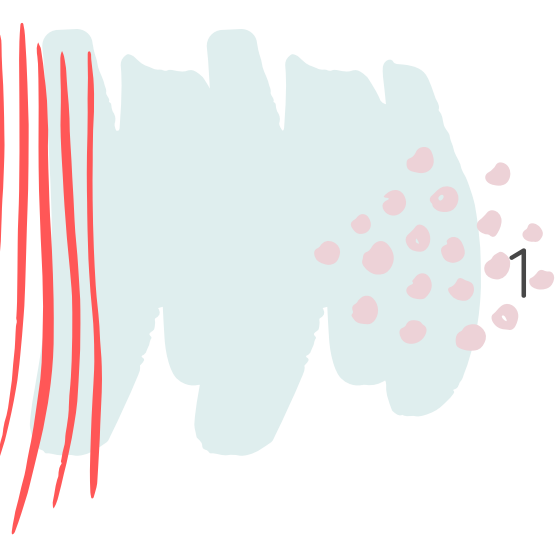
(2) European Social Fund (ESF) <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=62&langId=en>

(3) *Horizon Europe*: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/cluster-2-culture-creativity-and-inclusive-society_en

(4) *Rights and values programme: Council presidency and European Parliament reach provisional agreement*: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/17/rights-and-values-programme-council-presidency-and-european-parliament-reach-provisional-agreement/>

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1

Βελτίωση της σημασίας και του θεμελιώδους ρόλου της τέχνης και του πολιτισμού στην κοινωνία. Είναι αναγκαίο να υποστηριχθεί και να δοθεί νέα ώθηση στον τομέα αυτό μέσω νέων χρηματοδοτικών μοντέλων και συνεργασίας, όχι μόνο βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα.

2

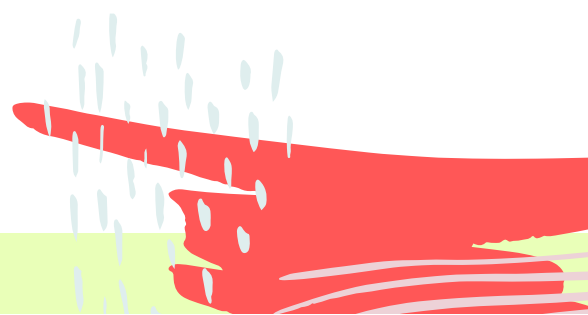
Αξιοποίηση των πολιτιστικών βιομηχανιών για την προώθηση της σχέσης τους με άλλους τομείς της κοινωνίας, με νέα οικονομική βοήθεια σχεδίων διμερούς και πολυπολιτισμικής συνεργασίας.

3

Να δοθεί ένας ενιαίος ορισμός, αναγνωρισμένος σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αναφορικά με τους εργαζομένους στον πολιτισμό και στις τέχνες. Έτσι ώστε να είναι νομικά και δημοσίως αναγνωρισμένοι από όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4

Ενίσχυση των δημοσίων επενδύσεων στον πολιτισμό και να ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων, καθώς και των συμπράξεων δημοσίου-ιδιωτικού τομέα. Ταυτόχρονα, να εξασφαλιστεί ότι οι καλλιτέχνες και όλοι οι πολιτισμικοί δημιουργοί θα έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε αυτές τις χρηματοδοτήσεις.

2.2

ΕΥΘΡΑΥΣΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ. ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ, ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Η συζήτηση για τη νομική αναγνώριση του καθεστώτος των καλλιτεχνών δεν είναι σύγχρονη, αλλά έχει τις ρίζες της στο παρελθόν.

Ήδη το **1980**, η UNESCO δημοσίευσε μια πρώτη σύσταση αναφορικά με τη **Νομική Κατάσταση των Καλλιτεχνών (Status of Artists)** (6). Το κείμενο αυτό προσκαλούσε τα κράτη μέλη να αναλάβουν δράση για να βελτιώσουν την εργασιακή και επαγγελματική κατάσταση των εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα και των καλλιτεχνών και, ταυτόχρονα, καλούσε για την αναγνώρισή τους ως βασικού τομέα για την οικονομική ανάπτυξη των χωρών.

Επιπλέον, το έγγραφο καλεί τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν πολιτικές και νομικά μέτρα που να προσφέρουν στους καλλιτέχνες μεγαλύτερη εργασιακή ασφάλεια, όπως κοινωνική προστασία, μειωμένη φορολογία, και νομικές εγγυήσεις. Επίσης, αναγνωρίζει στους καλλιτέχνες το δικαίωμα να οργανώνονται σε συνδικαλιστικές ή επαγγελματικές οργανώσεις, που να μπορούν να εκπροσωπήσουν και υπερασπιστούν τα συμφέροντα των μελών τους. Η πρόταση υιοθετήθηκε από τη Γενική Διάσκεψη της UNESCO, κατά την εικοστή πρώτη σύνοδό της το 1980.

Η απουσία ενός ενιαίου προσδιορισμού των καλλιτεχνών σε ένα ενιαίο εργασιακό και νομικό καθεστώς, σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα των προτύπων εισοδήματος και απασχόλησής τους, έχει ως αποτέλεσμα την αποδυναμωμένη πρόσβαση αυτής της τάξης εργαζομένων σε συστήματα κοινωνικής και νομικής ασφάλισης, ιδίως σε μια διασυννοριακή προοπτική. Παρά το γεγονός ότι ο πολιτιστικός κλάδος είναι ένας από τους κλάδους με τον σπουδαιότερο οικονομικό αντίκτυπο στην Ευρώπη, τα αμφιλεγόμενα πολιτικά και νομικά δικαιώματα αυτής της ομάδας εργαζομένων δεν έχουν ρυθμιστεί ακόμη.

Συνεπώς, το **2007**, το ζήτημα τέθηκε εκ νέου στο **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (EU Parliament)** (7). Το ψήφισμα αναφορικά με την κοινωνική θέση των καλλιτεχνών καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν συνεκτικά και ολοκληρωμένα μέτρα που να αφορούν τους πολιτιστικούς τομείς. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να συνδέονται με την κοινωνική ασφάλιση των καλλιτεχνών, όπως: η πρόσβαση σε υγειονομική ασφάλεια, ανεργία, μητρότητα και συντάξεις, άμεση και έμμεση φορολογία· προτείνει, επίσης, να λαμβάνονται υπόψη περίοδοι, όπως οι πρόβες, στις πραγματικές εργάσιμες ώρες των καλλιτεχνών, τόσο για την ανεργία όσο και για τις συντάξεις. Το ψήφισμα, επιπλέον, ισχυρίζεται ότι, για να εφαρμοστούν τέτοια μέτρα, θα ήταν απαραίτητο να δοθεί ευκολότερη πρόσβαση σε αυτές τις νομικές πληροφορίες τόσο για τους καλλιτέχνες όσο και για τους εργαζόμενους στον πολιτιστικό τομέα, και ότι αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη δημιουργία κειμένων και πλατφορμών, διαθέσιμων στις εθνικές γλώσσες, που θα συνοψίζουν τις σχετικές διατάξεις.

Ακολούθως, μεμονωμένα κράτη άρχισαν να εφαρμόζουν πληθώρα μέτρων προστασίας για τον πολιτιστικό τομέα, ορισμένα κράτη άρχισαν να αναπτύσσουν στοχευμένες και πιο περιεκτικές πολιτικές, όπως το Βέλγιο και η Γερμανία, ενώ άλλα κράτη άρχισαν να θεσπίζουν σποραδικά μέτρα στήριξης. Αλλά σε κάθε περίπτωση, παραμένει προφανές ότι δεν έχουν θεσπιστεί τα ίδια νομικά και προστατευτικά μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι, οι εργασιακές συνθήκες των καλλιτεχνών και των εργαζόμενων στον πολιτισμό παραμένουν ανεπίλυτες και ασταθείς για χρόνια.

Το 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δημιούργησε το έγγραφο και σχέδιο δράσης **“Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων” (“The European Pillar of Social Rights”)**(8) που καθορίζει είκοσι (20) βασικές αρχές και δικαιώματα αναγκαία για τη δίκαιη και εύρυθμη λειτουργία των αγορών εργασίας και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας στην Ευρώπη.

(6) 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist. Unesco.

<https://en.unesco.org/creativity/governance/status-artist>

(7) European Parliament resolution of 7 June 2007 on the social status of artists (2006/2249(INI))

(8) The European pillar of social rights action plan. https://ec.europa.eu/info/publications/european-pillar-social-rights-action-plan_en

Το έγγραφο στοχεύει στην ενίσχυση των κοινωνικών δικαιωμάτων, για την αντιμετώπιση της οικονομικής και κοινωνικής ανασφάλειας στην Ε.Ε., προκαλούμενη από αλλαγές στις αγορές εργασίας και αναδυόμενες προκλήσεις από την παγκοσμιοποίηση, την ψηφιακή επανάσταση, τα μεταβαλλόμενα εργασιακά πρότυπα και τις κοινωνικές και δημογραφικές εξελίξεις. Ο πυλώνας διακηρύσσει την ανάγκη παροχής δίκαιης και ίσης μεταχείρισης σε ό,τι αφορά στις εργασιακές συνθήκες, την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία και εκπαίδευση – αρχές που στηρίζουν την ενδυνάμωση του καθεστώτος των καλλιτεχνών στην Ευρώπη.

Ωστόσο, παρά τη δημοσίευση των κατευθυντήριων αυτών γραμμών, η κατάσταση των πολιτιστικών εργαζομένων και καλλιτεχνών στην Ευρώπη δεν έχει βελτιωθεί και η επισφάλειά τους έχει παραμείνει απaráλλακτη έως ότου ξέσπασε η οικονομική και υγειονομική κρίση το Μάρτιο του 2020, με τον Covid-19. Η πανδημία Covid-19 προκάλεσε παγκόσμιο πλήγμα και σε όλους του παραγωγικούς και οικονομικούς τομείς, και όπως γνωρίζουμε, οι τέχνες και ο πολιτιστικός τομέας ήταν ανάμεσα σε αυτούς που επλήγησαν περισσότερο από το κλείσιμο και τα μέτρα πρόληψης που επέβαλαν οι κυβερνήσεις. Τα έσοδα σημείωσαν πτώση μεταξύ 70% και 80% για μουσεία σε τουριστικές περιοχές, ενώ κινηματογράφοι και χώροι μουσικών εκδηλώσεων είδαν τα έσοδά τους να μειώνονται στα κατά 70% και 64%, αντίστοιχα. Για τους καλλιτέχνες, τους πολιτισμικούς φορείς, και τις βιομηχανίες, αυτή ήταν μία από τις χειρότερες κρίσεις εδώ και δεκαετίες. Η αστάθεια και επισφάλεια της δουλειάς τους αναδείχθηκε ουσιαστικά. Για το λόγο αυτό, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα κράτη μέλη έχουν αποφασίσει να στηρίξουν τους πολιτισμικούς κλάδους με ουσιαστική οικονομική βοήθεια. Παρά ταύτα, καθώς η οικονομική στήριξη μπορεί να βοηθήσει τους εργαζόμενους στον πολιτισμό μόνο βραχυπρόθεσμα, αυτό που θεωρείται αναγκαίο είναι η νομιμοποίηση αυτών των μορφών εργασίας και η παροχή κινήτρων για την εξέλιξη και τη βιωσιμότητά τους στο μέλλον. Για αυτόν τον λόγο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει αναπτύξει ένα σχέδιο ανάκαμψης για τον εν λόγω τομέα, έτσι ώστε να διαρθρωθούν και παρουσιαστούν κατευθυντήριες γραμμές στα κράτη μέλη για την ανάκαμψη τους τομέα αυτού.

Το έγγραφο αυτό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σχετικά με την κατάσταση των καλλιτεχνών και των εργαζομένων στον πολιτισμό και την ανάκαμψη αυτού του δημιουργικού κλάδου χρονολογείται στις 20 Οκτωβρίου 2021: **“Η κατάσταση των καλλιτεχνών και η πολιτισμική ανάκαμψη στην Ε.Ε. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 20ης Οκτωβρίου 2021” (The situation of artists and the cultural recovery in the EU. European Parliament resolution of 20 October 2021)** (9) για την κατάσταση των καλλιτεχνών και την πολιτισμική ανάκαμψη στην Ε.Ε. (2020/2261(INI)). Στο έγγραφο αυτό το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τονίζει ότι οι κλάδοι του πολιτισμού και της δημιουργίας αποτελούν τον τομέα που έχει πληγεί ουσιαστικά περισσότερο στη διάρκεια της πανδημίας Covid-19, εν μέρει εξαιτίας του κλεισίματος χώρων πολιτισμού, των περιοριστικών μέτρων για συναυλίες και δημόσιες εκδηλώσεις, αλλά και την αλλαγή από τη δια ζώσης στην ψηφιακή εργασία. Σε αυτά τα πλαίσια, το Κοινοβούλιο καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη για μία βραχυπρόθεσμη ανάκαμψη του κλάδου, αλλά στοχεύει, επίσης, σε μακροπρόθεσμες λύσεις, ώστε να επιτευχθεί μια κατάσταση βιωσιμότητας, ανθεκτικότητας και καινοτομίας στο μέλλον. Το κείμενο καλεί προς ενδυνάμωση των κλάδων πολιτισμού, μέσω της παροχής δίκαιης και διαρθρωμένης στήριξης, συγκεκριμένα για τους πιο ευάλωτους παράγοντες, και καλεί για προώθηση ευκαιριών απασχόλησης για καλλιτέχνες, συγγραφείς, εργαζόμενους στον πολιτισμό και επαγγελματίες πολιτιστικής διαμεσολάβησης, μέσω της συνεργασίας διαφορετικών επιστημονικών κλάδων.

Τα μακροπρόθεσμα αυτά μέτρα χρειάζεται, επίσης, να στοχεύουν στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των καλλιτεχνών και των επαγγελματιών στον πολιτισμό. Για παράδειγμα, στην ενθάρρυνση διοργάνωσης προγραμμάτων κινητικότητας και εκπαίδευσης, για να επιτραπεί η διακίνηση ιδεών και η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δημιουργικού και πολιτιστικού δικτύου. Το έγγραφο εξετάζει, επίσης, τις προκλήσεις της ψηφιοποίησης κι ενθαρρύνει τα κράτη να προωθήσουν νόμους πνευματικής ιδιοκτησίας που να προστατεύουν τα πολιτιστικά προϊόντα. Οι βιομηχανίες του πολιτισμού, με τη στήριξη των κυβερνήσεων, πρέπει να ενθαρρύνονται για τη βελτίωση των επιχειρηματικών μοντέλων, ώστε να αναπτύξουν λύσεις προσανατολισμένες προς τις απαιτήσεις τις αγοράς, βασισμένες σε μαζικά δεδομένα, cloud computing (υπολογιστική νέφος), ICT (Τεχνολογίες Πληροφοριών κι Επικοινωνίας), τεχνητή νοημοσύνη κ.λπ.

(9) *The situation of artists and the cultural recovery in the EU*. European Parliament resolution of 20 October 2021 on the situation of artists and the cultural recovery in the EU (2020/2261(INI))

Ενθαρρύνει την προαγωγή της χρήσης νέων τεχνολογιών, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, ώστε οι καλλιτέχνες να εξερευνήσουν νέους τρόπους δημιουργίας και διάδοσης του έργου τους, και να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες που προσφέρει το ψηφιακό περιβάλλον.

Το Κοινοβούλιο, επομένως, υπογραμμίζει τη σημασία εγγυημένης χρηματοδότησης για την ψηφιοποίηση και την διαδικτυακή διαθεσιμότητα πολιτισμικού και δημιουργικού περιεχομένου και της ευρωπαϊκής μας πολιτισμικής κληρονομιάς. Ωστόσο, επισημαίνει ότι η ψηφιακή ενασχόληση δεν πρέπει να αντικαταστήσει τις δια ζώσης πολιτισμικές εμπειρίες, και αυτές να πρέπει να διαφυλαχθούν και συντηρηθούν.

Το Κοινοβούλιο, επιπλέον, κάνει έκκληση στα κράτη μέλη και στις εταιρίες, στις ΜΚΟ, να ανταλλάσσουν έγγραφα με ορθές πρακτικές για να υιοθετηθούν στον οικονομικό τομέα και σχετικά με την κατανομή των πόρων βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, ώστε να διασφαλιστεί η κάλυψη του πολιτιστικού κλάδου στο μέγιστο, και ότι ούτε ένας καλλιτέχνης ή εργαζόμενος στον πολιτιστικό τομέα δεν θα υστερήσει τώρα και στο μέλλον.

Οι καλλιτέχνες και οι επαγγελματίες στον πολιτισμό βρίσκονται στο επίκεντρο μιας καινοτόμου, δημιουργικής και προσανατολισμένης προς το μέλλον Ευρώπης, αποτελούν τη γέφυρα και το σύνδεσμο μεταξύ διαφορετικών παραδόσεων, και χάρη στις δημιουργικές γνώσεις τους, είναι εφικτή μια ευημερούσα και ακμάζουσα ανανέωση της κοινωνίας μας.

Η απουσία ενός ορισμού του καλλιτέχνη σε μια συγκεκριμένη μορφή εργασίας μπορεί, δυστυχώς, να προκαλέσει διάφορες οικονομικές, νομικές και κοινωνικές συνέπειες, όπως οι εξής: (10)

- Μειωμένη πρόσβαση στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης
- Έλλειψη επιδομάτων ανεργίας
- Άδικοι μισθοί που δεν παρέχουν ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο
- Εμπόδια στην κινητικότητα
- Δυσκολία πρόσβασης σε δάνεια από τράπεζες
- Νόμοι πνευματικής ιδιοκτησίας για να προσαρμοστούν κι εφαρμοστούν
- Προβλήματα στη χρηματική αποτίμηση των ψηφιακών πρακτικών

Η ΕΥΘΡΑΥΣΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Παρά την οικονομική και κοινωνική σημασία των βιομηχανιών πολιτισμού σε εθνικό κι ευρωπαϊκό επίπεδο, πριν τον COVID-19 οι κλάδοι του πολιτισμού και της δημιουργίας (CCS) χαρακτηρίζονταν ήδη από μια ιδιαίτερα εύθραυστη οικονομία, σε ό,τι αφορούσε στις νόμιμες εργασιακές δομές. (11)

Από τη στιγμή που η πανδημία Covid-19 έπληξε την Ευρώπη την άνοιξη του 2020, οι βιομηχανίες του πολιτιστικού τομέα επλήγησαν περισσότερο. Άλλοι μικρότεροι τομείς, βασισμένοι στις πρόσωπο με πρόσωπο πρακτικές, όπως οι παραστάσεις, οι συναυλίες ή όλες οι εκδηλώσεις που σχετίζονται με την παρουσία θεατών ή/και επισκεπτών έχουν, επίσης, πληγεί στο μέγιστο.

Αυτό που ολόένα και περισσότερο αναδεικνύει η πανδημία αυτή είναι η επισφαλής θέση πολλών εργαζομένων στον πολιτιστικό κλάδο, όπως οι καλλιτέχνες, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι προσωρινά απασχολούμενοι. Στην πραγματικότητα, έχουν το υψηλότερο ποσοστό διακοπτόμενων συμβάσεων, χωρίς κοινωνική ασφάλιση ή υγειονομική περίθαλψη. Σε σύγκριση με εργαζομένους άλλων κλάδων γενικά, που μπορούν να βασίζονται σε πιο σταθερές συνθήκες εργασίας και ευκολότερη πρόσβαση σε συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, παροχές ασθένειας, ο μεγάλος αριθμός των εργαζομένων στον πολιτισμό βασίζονται σε ιδιαίτερα ασταθείς ροές εισοδήματος και, στις περισσότερες περιπτώσεις, στην απουσία υγειονομικής και ασφαλιστικής κάλυψης.

(10) "Towards a European Recovery Plan for the Cultural Sector - Fundamental Pillars for a Recovery Plan" presentation of Mondinsieme.

(11) Supporting relevance: Ideas and strategies for inclusive, fair and flexible arts funding. IETM — International network for contemporary performing arts. November 2021.

Η απουσία κοινωνικής και οικονομικής προστασίας κι ενός νομικά σταθερού εργασιακού μοντέλου δημιουργούν εμπόδια που δεν επιτρέπουν την ένταξη των πολιτιστικών εργαζομένων στην κοινωνία και, ταυτόχρονα, επιβραδύνουν την καινοτομία και τη συμπερίληψη του τομέα.

Αυτή η ήδη υπάρχουσα ασταθής κατάσταση του πολιτιστικού τομέα έχει διευρυνθεί σημαντικά εξαιτίας του covid-19 (12).

Η κρίση που προκλήθηκε από την πανδημία ανέδειξε την ισότιμη μεταχείριση των εργαζομένων στους καλλιτεχνικούς και πολιτιστικούς τομείς.

Για παράδειγμα, σε χώρες όπου υπήρχε ήδη ένα σύστημα νομικής προστασίας κι αναγνώρισης του επαγγέλματος των καλλιτεχνών, όπως όλων των επαγγελματιών, μπορούσαν να επωφεληθούν από ένα σύστημα οικονομικών παροχών, σε αντίθεση με άλλες χώρες, που ελλείπει ενός σαφούς νομοθετικού και διοικητικού συστήματος, οι τομείς αυτοί αποκλείστηκαν από την οικονομική ενίσχυση, με αποτέλεσμα την ευρύτερο κοινωνικό αποκλεισμό και την μειονεκτική οικονομική θέση.

Η Ευρώπη και τα κυβερνητικά όργανα των διαφόρων ευρωπαϊκών κρατών έχουν πραγματοποιήσει πρωτοφανείς και μεγάλους οικονομικούς ελιγμούς, για να στηρίξουν τον πολιτιστικό τομέα κατά τη διάρκεια της κρίσης. Την ίδια στιγμή, βοήθεια έχει προσφερθεί, επίσης, από ιδιωτικά ιδρύματα και μη-κυβερνητικούς οργανισμούς. Ωστόσο, μελέτες δείχνουν ότι όλη η μέχρι στιγμής βοήθεια χαρακτηρίζεται από βραχυπρόθεσμα μέτρα, δίχως ευρεία και μακροπρόθεσμη προοπτική, που να μπορεί να εντάξει τον πολιτιστικό κλάδο στην κοινωνία, και σε αρμονία με τους υπόλοιπους τομείς.

Χρειάζεται να επισημανθεί, ωστόσο, πώς η παγκόσμια αυτή κρίση έχει οδηγήσει αρκετά ευρωπαϊκά κράτη στον επαναπροσδιορισμό της πολιτιστικής τους πολιτικής, δημιουργώντας συστήματα μεγαλύτερης προστασίας για αυτήν την τάξη των εργαζομένων, αναγνωρίζοντας την τέχνη και τον πολιτισμό ως φορείς αλλαγής στην κοινωνία. Η Ευρώπη κινήθηκε προς αυτήν την κατεύθυνση, αναγνωρίζοντας τη σημασία της εισαγωγής του ρόλου των καλλιτεχνών και του πολιτισμού στην οικονομική και πολιτική εξέλιξη κάθε χώρας. Ωστόσο, απέχουμε ακόμη αρκετά από ένα σύστημα που θα αναγνωρίζει τα δικαιώματα των καλλιτεχνών ως εργαζομένων, με τις επακόλουθες κοινωνικές και φορολογικές εγγυήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσω του εναρμονισμού των νομοθετικών κανόνων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Και, από την άλλη πλευρά, παρά την αναγνώριση της σημασίας των βιομηχανιών δημιουργίας, δεν υπάρχει δίκαιη ισορροπία για τις συνθήκες των εργαζομένων στον πολιτισμό.

(12) Supporting relevance: Ideas and strategies for inclusive, fair and flexible arts funding. IETM — International network for contemporary performing arts. November 2021.

(13) Why arts and culture must be the cornerstone of European recovery plans

<https://www.friendsofeurope.org/insights/why-arts-and-culture-must-be-the-cornerstone-of-european-recovery-plans/>

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1

Νομικό καθεστώς των καλλιτεχνών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ανάγκη νέων συστάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τα κράτη μέλη. Αναγνώριση των καλλιτεχνών ως εργαζομένων, μέσω ενός εναρμονισμένου συστήματος στα διάφορα κράτη μέλη, που μπορεί να φέρει σπουδαίες κοινωνικές και φορολογικές εγγυήσεις.

2

Βελτίωση των συνθηκών εργασίας στον πολιτιστικό τομέα με την κατάργηση επισφαλών συμβάσεων ή υβριδικών συμβάσεων για μια μεγαλύτερη εγγύηση τόσο σε φορολογικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

3

Βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών με στόχο την εγγύηση των ίδιων επαγγελματικών συνθηκών για τον πολιτιστικό και καλλιτεχνικό τομέα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ώστε να αποφευχθούν οι κοινωνικές ανισότητες στα διάφορα κράτη μέλη.

4

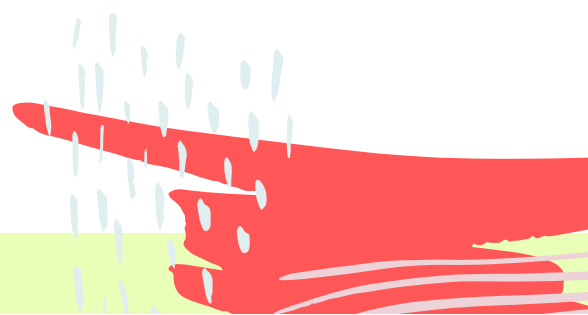
Ανάπτυξη προγραμμάτων καθοδήγησης και εκπαίδευσης για να διευκολυνθεί η μετάβαση από ένα θεωρητικό πολιτισμικό πεδίο στο πρακτικό, δημιουργικό έργο.

5

Αναγνώριση του χρόνου προετοιμασίας και ανάπτυξης μιας ιδέας, ή των προβών, στην περίπτωση ενός καλλιτέχνη που δίνει παραστάσεις, ως πραγματικού χρόνου εργασίας. Η οικονομική στήριξη, επομένως, θα πρέπει να σχετίζεται με αυτόν το χρόνο εργασίας.

6

Δημιουργία μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας ικανής να βοηθήσει καλλιτέχνες και εργαζόμενους στον πολιτισμό στις διαφορετικές εργασιακές συνθήκες (ασφάλιση, συμβάσεις, φορολογία, διοίκηση, κ.ο.κ.) σε κάθε χώρα. Ένα παράδειγμα μπορεί να θεωρηθεί η πλατφόρμα "Touring Artists": <https://www.touring-artists.info/en/home/>. Ακόμη μία πλατφόρμα που θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη είναι η Smart: <https://smart-ib.coop/>, <https://smartbe.be/en/>, ήδη σε χρήση σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες.

2.3 ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ο covid-19 προκάλεσε μια άνευ προηγουμένου στροφή προς τον ψηφιακό κόσμο, όλες οι επιχειρήσεις σε όλους τους τομείς, ειδικά στον πολιτισμό και στην τέχνη, έχουν χρησιμοποιήσει ψηφιακά εργαλεία, ώστε να επιτρέψουν στο ευρύ κοινό την πρόσβαση στις πολιτισμικές δραστηριότητες ψηφιακά. Η αλλαγή αυτή έχει οδηγήσει εταιρίες, μικρά ιδρύματα και οργανισμούς να επανασχεδιάσουν σχεδόν εξολοκλήρου το επιχειρηματικό τους μοντέλο, το οποίο ενώ πριν χαρακτηριζόταν κυρίως από φυσική παρουσία, όπως ζωντανές εκδηλώσεις, παραστάσεις, εκθέσεις κ.ο.κ., στη διάρκεια της πανδημίας όλες αυτού του είδους οι πρακτικές μετατράπηκαν σε πρακτικές με ψηφιακή παρουσία. Για να διασφαλιστεί η ενεργή συμμετοχή στον πολιτισμό ακόμη και κατά τη διάρκεια της πανδημίας, κάποιοι οργανισμοί, όπως μουσεία, γκαλερί, θέατρα και αίθουσες συναυλιών ξεκίνησαν ζωντανές μεταδόσεις παραστάσεων, ψηφιακές ξεναγήσεις, ψηφιακά βιβλία και διαδικτυακά συνέδρια. Τα κοινωνικά δίκτυα έγιναν απαραίτητα για τον πολιτιστικό κόσμο, που τα χρησιμοποίησε τόσο ως εργαλεία προβολή όσο και δικτύωσης.

Οπωσδήποτε, οι πρωτοβουλίες αυτές ανέδειξαν, κατά κύριο λόγο, πόσο ικανός είναι ο πολιτισμός να ανακαινισθεί και να καινοτομήσει γρήγορα, στην προσπάθεια να γίνει όσο το δυνατόν πιο ενταξιακός τομέας, ακόμη και σε μία τόσο περίπλοκη περίοδο. Παρά ταύτα, η ψηφιακή επιτάχυνση έχει αναδείξει ένα μεγάλο κοινωνικό χάσμα και ένα χάσμα γενεών, εξαιτίας της έλλειψης επαρκούς εκπαίδευσης, σε ό,τι αφορά δεξιότητες, πάνω σε αυτά τα ζητήματα και από αρκετούς ανθρώπους. Προκύπτει, επίσης, ότι το ψηφιακό περιεχόμενο συχνά δεν είναι προσαρμοσμένο σε όλους τους τύπους κοινού· αρκετοί άνθρωποι δεν γνώριζαν πώς να χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα και τις ψηφιακές πλατφόρμες σε καθημερινή βάση, και η "εξαναγκασμένη" προσαρμογή σε αυτά τα μέσα τους οδήγησε στον αποκλεισμό από αυτήν την ψηφιακή κοινωνία· σε αντίθεση με τη συμπερίληψη που ανέκαθεν αποτελούσε κύριο και θεμελιώδες χαρακτηριστικό του πολιτιστικού κόσμου.

Με την προοπτική ενός μακροπρόθεσμου οράματος μετά τον covid-19, θα ήταν, επομένως, απαραίτητο να εισαχθούν και διδαχθούν στρατηγικές ψηφιακής επικοινωνίας για τους καλλιτέχνες και τους εργαζόμενους στον πολιτισμό. Τα ψηφιακά εργαλεία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση της δουλειάς τους, τη δημιουργία νέων συνεργασιών, καθώς θα ήταν χρήσιμα και για την πώληση των έργων τέχνης και της δουλειάς τους. Για να επιτευχθεί αυτό, και με την ιδέα της δημιουργίας μια συμπεριληπτικής κοινωνίας, νέοι εργαζόμενοι στον πολιτισμό χρειάζεται να εκπαιδευτούν στην κερδοφόρα χρήση των μέσων αυτών. Ταυτόχρονα, χρειάζεται να εκπαιδύσουμε τους πολίτες μας και αν τους παρέχουμε τα εργαλεία που χρειάζονται για χρησιμοποιήσουν το περιεχόμενο αυτό σωστά.

Με άλλα λόγια, από τη στιγμή που τα ψηφιακά και εικονικά περιβάλλοντα αποτελούν μέρος του πραγματικού μας κόσμου, ειδικά όσον αφορά στις συνέπειες που έχουν στις ζωές και στην εργασία μας, είναι σημαντική η στήριξη της κατάρτισης στο εν λόγω πεδίο, ξεκινώντας από τους εργαζόμενους στον πολιτιστικό τομέα, καθώς είναι επίσης σημαντική η εισαγωγή και επιδίωξη, με αυτό το μέσο, μιας ισχυρής αίσθησης ένταξης και σεβασμού.

Επιπρόσθετα, κατά τη διάρκεια της πανδημίας covid-19 η πιθανότητα απόλαυσης πολιτιστικού περιεχομένου ψηφιακά δίχως όρια και δωρεάν, μετέφερε το λάθος μήνυμα: ότι το πολιτιστικό περιεχόμενο πρέπει να είναι δωρεάν και για όλους. Η διάσταση αυτή μας οδηγεί στο να ξεετάσουμε και πάλι την ευθραυστότητα του επαγγέλματος όσων εργάζονται στους καλλιτεχνικούς και πολιτισμικούς τομείς, καθώς επίσης και την ανάγκη επαναπροσδιορισμού ενός νέου βιώσιμου μοντέλου εργασίας για τον πολιτιστικό τομέα.

Στη διάρκεια της πανδημίας, ο Συνασπισμός Πόλεων για τα Ψηφιακά Δικαιώματα (Coalition of Cities for Digital Rights), που σχημάτισαν το Άμστερνταμ, η Βαρκελώνη και η Νέα Υόρκη, με τη συμμετοχή περισσότερων από πενήντα πόλεων ανά τον κόσμο, δημοσίευσε ένα έγγραφο που περιείχε ένα σύνολο προτάσεων, για να καθοδηγήσει τους κυβερνώντες στην διαμόρφωση των κατευθυντήριων γραμμών για τη χρήση της τεχνολογίας, τον τρόπο διαχείρισης της ψηφιοποίησης για την προώθηση συμπεριληπτικής και θετικής πρόσβασης για όλους, με τα ανθρώπινα δικαιώματα να βρίσκονται στο κέντρο της συζήτησης. Οι προτάσεις αυτές διαμορφώθηκαν για την αποφυγή ανισοτήτων στις χώρες, σε ό,τι αφορά στην πρόσβαση σε τεχνολογίες και στην χρήση τους (14).

Παρακάτω είναι μερικές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναφορικά με την εξέλιξη της ψηφιοποίησης με έμφαση στη σημασία που έχει η επένδυση στις ψηφιακές δεξιότητες και τη δια βίου μάθηση.

By 2025, 90% of people who are without formal education should be regular internet users.

Individual who are regular internet users, by education level

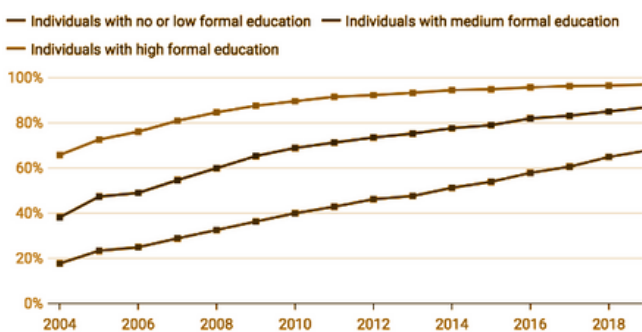

Chart: DIGITALEUROPE • Source: Eurostat • Get the data • Created with Datawrapper

By 2025, enterprises in Europe should be providing ICT training to 70% of their employees

Enterprise provided training to their personnel to develop/upgrade their ICT skills, by Enterprise size (Small, Medium, Large) | European Union

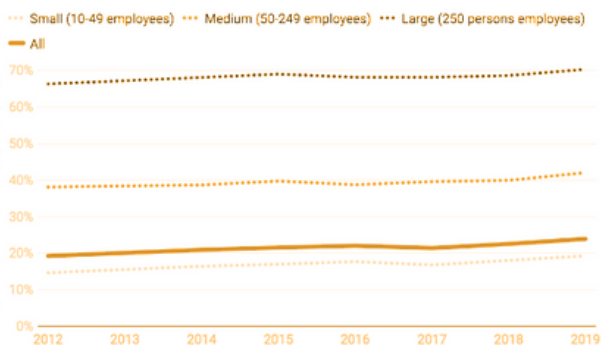

Chart: DIGITALEUROPE • Source: European Commission, Digital Scoreboard • Get the data • Created with Datawrapper

By 2025, Member States and companies should have completed retraining for 20% of the workforce

Average reskilling needs (share of the workforce), 2018

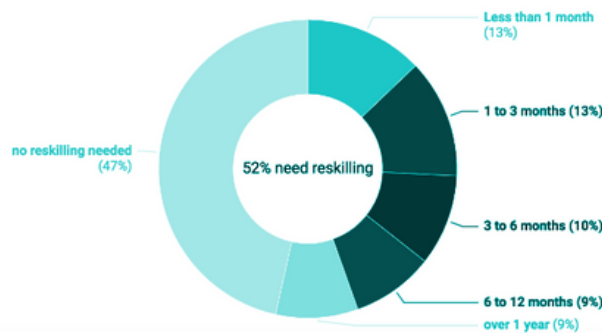

Chart: DIGITALEUROPE • Source: World Economic Forum • Get the data • Created with Datawrapper

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1

Αναγνώριση του ψηφιακού πολιτιστικού και καλλιτεχνικού έργου με τους κατάλληλους νόμους πνευματικών δικαιωμάτων. Έτσι ώστε να προστατευθεί το ψηφιακό έργο/δημιουργία και να διευκολυνθεί η διαδικασία της νομικής του αναγνώρισης, διασφαλίζοντας αμοιβή για τον δημιουργικό τομέα.

2

Αναθεώρηση του οικονομικού μοντέλου, ώστε να εγγυάται μισθό για τη συμμετοχή σε διαδικτυακό συνέδριο, σεμινάριο, ένα νέο μοντέλο εργασίας βασισμένο στη διαδικτυακή συμμετοχή.

3

Αναδιανομή κεφαλαίων. Υπάρχει, επομένως, μια ανάγκη να επαναπροσδιοριστούν οι μέθοδοι πληρωμής στον ψηφιακό κόσμο, ώστε να δίνονται επαρκείς αμοιβές σε καλλιτέχνες και εργαζόμενους στον πολιτισμό.

4

Δημιουργία νέων εκπαιδευτικών μοντέλων που θα συμπεριληφθούν στο πρόγραμμα σχολείων, πανεπιστημίων, μουσείων, σε τοπικό, εθνικό κι ευρωπαϊκό επίπεδο. Προγράμματα κατάρτισης για εκπαιδευτικούς, εμπλεκόμενους, μαθητές και γονείς.

5

Επαναπροσδιορισμός του προϋπολογισμού του καλλιτεχνικού και πολιτιστικού τομέα, με την εισαγωγή στον ψηφιακό κόσμο, την εκμάθηση νέου τεχνικού υλικού, καθώς και νέων προγραμμάτων κατάρτισης για την εξοικείωση με τη χρήση νέων τεχνολογιών.

6

Βελτίωση της ικανότητας των καλλιτεχνών να χειρίζονται τα ψηφιακά εργαλεία για την καριέρα τους, μέσω νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ώστε να επεκτείνουν την παρουσία και επιρροή τους στον ψηφιακό κόσμο.

7

Βελτίωση της χρήσης των νέων blockchain πλατφορμών, των μη-ανταλλάξιμων μαρκών (NFTs), και των ψηφιακών κρυπτονομισμάτων, ώστε να διευρυνθεί η γνώση των καλλιτεχνών για τις νέες ευκαιρίες της αγοράς.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8

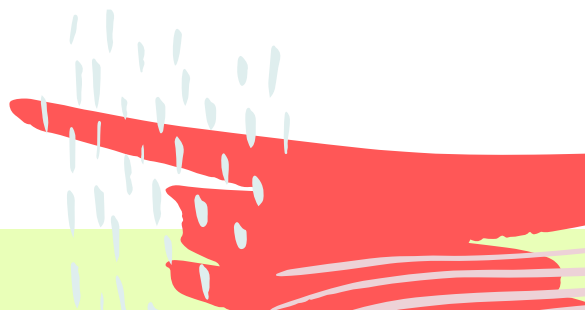
Προαγωγή ενός νέου ψηφιακού εκπαιδευτικού μοντέλου, για να επιτραπεί η συμμετοχή όλης της κοινωνίας, δίχως αποκλεισμούς, σε μία δημοκρατική διαδικασία κοινωνικής ένταξης.

9

Προαγωγή μιας πολιτικής ένταξης, για να επιτραπεί κάθε πιθανότητα συμμετοχής στο νέο αυτό ψηφιακό κόσμο, στη δημιουργία νέων εκπαιδευτικών μοντέλων και νέων μοντέλων συνεργασίας.

10

Να λαμβάνονται υπόψη οι ομάδες σε μειονεκτική θέση, και οι οικονομικές συνθήκες περιθωριοποιημένων ομάδων, ώστε να συμπεριληφθούν στη νέα αυτή ψηφιακή διαδικασία και να επωφεληθούν εξίσου.

2.4

ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΔΙΕΘΝΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΣΗ

**“Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΣΥΝΕΙΣΦΕΡΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ, ΣΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΚΑΘΩΣ ΕΠΙΣΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΠΕΠΟΙΘΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ ΑΝΗΚΕΙΝ, ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΙΑΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ”
ERASMUS STUDENT NETWORK (ESN)**

Η διεθνής κινητικότητα, η συνεργασία και η δικτύωση έχουν αποτελέσει τα τελευταία χρόνια μία σημαντική διάσταση του καλλιτεχνικού και πολιτιστικού κόσμου, προσφέροντας την πιθανότητα εξάπλωσης των δικτύων, της γνώσης, των νέων δημιουργικών στρατηγικών και πολιτισμικών ανταλλαγών, για την πολιτισμική καινοτομία.

Υπάρχουν πολλά επιτυχημένα παραδείγματα τέτοιων πρωτοβουλιών, με τα πιο αξιοσημείωτα το πρόγραμμα Erasmus που διευκολύνει την κινητικότητα των καλλιτεχνών· Horizon Europe - το βασικό χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα της Ε.Ε. για την έρευνα και την καινοτομία και το i-Portunus - ένα προσαρμοσμένο στη ζήτηση σχέδιο στήριξης της κινητικότητας για εργαζόμενους στον πολιτισμό και καλλιτέχνες. Πολλές ευκαιρίες για κινητικότητα, φιλοξενία και υποτροφίες για πολιτισμική ανταλλαγή μπορούν να βρεθούν στις ευρωπαϊκές και διεθνείς πλατφόρμες, όπως οι Resartis (17), Transartis (18) and On The Move (19). Υπάρχουν, επίσης, τοπικές και περιφερειακές πρωτοβουλίες, όπως το Roberto Cimetta Fund (20), που στηρίζει πολιτιστικούς παράγοντες από την περιοχή της Μεσογείου.

Οι φιλοξενίες καλλιτεχνών και οι διεθνείς ανταλλαγές θεωρούνται ανέκαθεν ένα καινοτόμο μοντέλο για την έκφραση πολιτισμών και την ανταλλαγή στα πεδία της τέχνης και του πολιτισμού. Τα τελευταία χρόνια, οι ανταλλαγές και οι πολιτικές ανταλλαγής σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν ενταθεί χάρη στα νέα προγράμματα και τις πλατφόρμες, αναγνωρίζοντας τον καλλιτέχνη σαν μία νέα φιγούρα που θα δημιουργήσει γέφυρες και θα ανταλλάξει καλλιτεχνικές πρακτικές, σε συνδυασμό με τα πρότζεκτ ανταλλαγής, την κοινωνική, εκπαιδευτική και οικονομική ανάπτυξη. Μεταξύ των βασικών στόχων των προγραμμάτων κινητικότητας είναι η ιδέα της δημιουργίας μιας πιο ενωμένης Ευρώπης, βασισμένης στην κοινή γνώση, χάρη στις πολιτισμικές ανταλλαγές, που εξαλείφουν τα εμπόδια μεταξύ των χωρών. Πράγματι, πολιτισμικές, γλωσσικές και ηθικές διαφορές μετατρέπονται σε δημιουργικό πλούτο, καθώς επίσης όλοι οι γεωγραφικοί και φυλετικοί φραγμοί εξαλείφονται, επιτρέποντας, έτσι, μέσω της διεθνούς κινητικότητας, την ανάπτυξη μιας πιο ανθεκτικής και συμπεριληπτικής κοινωνίας. Συχνά, τέτοιες εμπειρίες επεκτείνονται κι εκτός Ευρώπης: το Bogliasco Foundation (21) είναι ένα αμερικανικό μη κερδοσκοπικό πρότζεκτ που χορηγεί υποτροφίες για καλλιτέχνες στην Ιταλία.

Ωστόσο, όπως προκύπτει από την ανάλυση στις προηγούμενες παραγράφους, ο Covid-19 μπλόκαρε και, συνεπώς, επιβράδυνε τη διαδικασία αυτή. Σίγουρα, η χρήση των νέων τεχνολογιών επέτρεψε, αρχικά, στο σύστημα να μην παραλύσει, αλλά να συνεχίσει την κινητικότητα μέσω νέων ψηφιακών μορφών, προσφέροντας κοινούς ψηφιακούς τόπους, όπου πολλοί πολιτιστικοί εργαζόμενοι μπορούσαν να συνεχίσουν και επεκτείνουν το δίκτυο και το έργο τους, διαμορφώνοντας νέες μορφές συνεργασίας, με την περιορισμό, όμως, που προαναφέρθηκε. Στις διαστάσεις των προβληματισμών που προκάλεσε η πανδημία, ανήκει η διάσταση της συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών τομέων της κοινωνίας.

(16) For other examples, please consult: https://europa.eu/youth/go-abroad/working/mobility-opportunities-artists_en

(17) <https://resartis.org>

(18) <https://www.transartists.org/en>

(19) <https://on-the-move.org/news>

Εάν αληθεύει ότι η κινητικότητα των καλλιτεχνών μπορεί να βοηθήσει στο να φέρει τους πολιτισμούς πιο κοντά και να εξαλείψει φραγμούς και προκαταλήψεις, αληθεύει επίσης ότι η ίδια αντίληψη θα πρέπει να αποδίδεται και στον κόσμο του πολιτισμού, ή στους εργαζόμενους στον πολιτισμό, ως μέσα γνώσης για μια αναπτυσσόμενη κοινωνία.

Από τις προηγούμενες αναλύσεις προέκυψε ξεκάθαρα ότι, για μία ευρύτερη πολιτική κοινωνικής συνοχής, είναι σημαντικό και αναγκαίο να έρθουν τα προάστια πιο κοντά στις πόλεις και το αντίθετο, ώστε να δημιουργηθούν μοντέλα ανταλλαγής ικανά να βελτιώσουν την κοινή γνώση γύρω από τα διάφορα συστήματα πολιτισμικής, καλλιτεχνικής και κοινωνικής πολιτικής. Συμπερασματικά, μπορεί να ειπωθεί ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών έχει επιτρέψει έναν διαφορετικό τρόπο εξάλειψης γεωγραφικών κι εδαφικών φραγμών, μέσω της ψηφιακής κινητικότητας, ενώνοντας ομάδες και χώρες, οι οποίες δεν μπορούσαν, προηγουμένως, να συνεργαστούν εξαιτίας της έλλειψης προϋπολογισμών. Παρ' ότι αναγνωρίζουμε το πλεονέκτημα αυτό, δεν πρέπει να ξεχνάμε τη σημασία της ανθρώπινης αξίας, που μεταδίδεται μόνο μέσω της φυσικής παρουσίας και της άμεσης γνώσης των τόπων. Είναι, επομένως, απαραίτητο να ενωθούν τα δύο μοντέλα συνεργασίας, ψηφιακά και δια ζώσης, με την ενεργή συμμετοχή όχι μόνο των καλλιτεχνών, αλλά και του πολιτιστικού συστήματος, για μια πιο συμπεριληπτική Ευρώπη.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1

Βελτίωση της διασυνοριακής κινητικότητας για τα επαγγέλματα των καλλιτεχνών και τον εργαζόμενων στον πολιτισμό, μέσω ενός νέου συστήματος, λιγότερο γραφειοκρατικού, που θα δίνει περισσότερες οικονομικές και κοινωνικές εγγυήσεις. Οι χώρες χρειάζεται, επομένως, να απλοποιήσουν τους κανονισμούς τους και να διευκολύνουν τη μεταφορά των ανθρώπων.

2

Βελτίωση των ευρωπαϊκών διαδικτυακών πλατφορμών για να δοθεί βοήθεια σε καλλιτέχνες και εργαζόμενους στον πολιτισμό, με ένα καινοτόμο σύστημα πληροφοριών, ώστε να επιτραπεί σε ανθρώπους να μεταφερθούν και ταξιδέψουν, και να ανταλλάξουν πρακτικές κι εμπειρίες.

3

Διασυνοριακά πρότζεκτ για τη δημιουργία μιας πιο ενωμένης και αλληλέγγυας Ευρώπης, λαμβάνοντας υπόψη μειονότητες και ομάδες σε μειονεκτική θέση. Δημιουργία μιας σύνδεσης μεταξύ των προαστίων και των κέντρων των πόλεων.

4

Αναθεώρηση ενός νέου μοντέλου καλλιτεχνικής και πολιτιστικής φιλοξενίας, ικανού να εγγυηθεί οικονομική βοήθεια και στήριξη, κατά την περίοδο απουσίας κάποιου από την επικράτεια/χώρα του. Αναγνώριση, για παράδειγμα, των περιόδων προσωρινής παραμονής καλλιτεχνών στο εξωτερικό, ως "περιόδων εργασίας", ώστε να λάβουν αργότερα, καλλιτέχνες και εργαζόμενοι στον πολιτισμό, κρατική στήριξη, π.χ. επίδομα ανεργίας κτλ.

5

Βελτίωση της συνεργασίας μέσω υβριδικών μοντέλων, λαμβάνοντας υπόψη τον ψηφιακό και αληθινό κόσμο, για να ενωθούν περισσότερες χώρες και περισσότεροι άνθρωποι.

6

Συμπερίληψη της κινητικότητας των καλλιτεχνών στην Κοινωνική Πολιτική της Ε.Ε., όπως έγινε με την Τέχνη και την Επιστήμη με το πρόγραμμα Horizon.

7

Αναθεώρηση ενός νέου προγράμματος στην Κοινωνική Συμπερίληψη, την Τέχνη και τον Πολιτισμό, σαν ένα νέο υβριδικό μοντέλο συνεργασίας με στόχο την ανταλλαγή και την τεχνογνωσία.

2.5 ΠΡΟΣ ΝΕΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ: ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

**“ΚΑΘΕΝΑΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ, ΤΗΣ ΑΠΟΛΑΥΣΗΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΡΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ.”
UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS, ARTICLE 27**

Η παρούσα έρευνα δεν θα μπορούσε να παραβλέψει τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζουν η τέχνη και ο πολιτισμός σε δράσεις σχετικά με την κοινωνική ένταξη, και την επακόλουθη ανάγκη να ερευνηθούν νέοι τρόποι συνεργασίας για τη διασφάλιση μακροπρόθεσμου αντίκτυπου στην τοπική κοινότητα.

Ο πολιτισμός και η τέχνη, σε συνεργασία με άλλους κλάδους, θα μπορούσαν να ανταποκριθούν σημαντικά στον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση, προάγοντας τον διαπολιτισμικό διάλογο μεταξύ χωρών και ανθρώπων, και να ενθαρρύνουν την τοπική κοινωνία να βρει δημιουργικές λύσεις, σχετικά με την κύρια κοινωνική πολιτική και προτεραιότητα της κοινωνίας μας, όπως για παράδειγμα: η Agenda 2030, για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και την καλλιέργεια επίγνωσης για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Σχετικά με την πολιτική της κοινωνικής ένταξης, η ικανότητα των καλλιτεχνών και το πολιτιστικού τομέα να δημιουργεί αμοιβαία εμπιστοσύνη και κατανόηση, επιτρέπει στις μειονότητες και τις ομάδες σε μειονεκτική θέση να έχουν αυτοπεποίθηση στο ξεκίνημα μιας συνεργατικής δράσης. Ο Covid-19, δυστυχώς, τόνισε πώς η σημερινή κοινωνία είναι κατακερματισμένη με μεγάλες διαφορές στα επίπεδα της κοινωνίας, μεταξύ των περιφερειών όχι μόνο των πόλεων, αλλά και των χωρών. Το ζήτημα της μετανάστευσης έχει οδηγήσει στην ανάδειξη μιας κοινωνίας που ζει στα περιθώρια της κοινωνικής εξέλιξης, πράγμα που δημιουργεί όχι μόνο ανισότητα, αλλά και βία και περιθωριοποίηση. Μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών πολιτικών που εφαρμόστηκαν τις τελευταίες δεκαετίες, έχει αναδειχθεί πώς η τέχνη μπορεί να καλύψει τις ρωγμές αυτές, που δημιουργούν η ανεργία, η πολιτική και κοινωνική κρίση. Τα νέα μοντέλα συνεργασίας που έχουν εφαρμοστεί από διοικήσεις, κράτη, σε τοπικό, εθνικό κι ευρωπαϊκό επίπεδο, έχουν επισημάνει πόσο σημαντική είναι η βελτίωση των δικτύων συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων τομέων. Ο ρόλος του καλλιτέχνη στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι συμβολικός - δρα ως κοινωνικός διαμεσολαβητής. Ο Covid-19 τόνισε ακόμη πιο πολύ πόσο σημαντική είναι η αναθεώρηση των μοντέλων συνεργασίας, όχι μόνο με νέες συνεργασίες, αλλά επίσης με αύξηση της οικονομικής στήριξης, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, καθώς ο στόχος της ευρύτερης κοινωνικής ένταξης χρειάζεται περισσότερο χρόνο, για μια κοινωνική επίδραση στην επικράτεια. Συνεπώς, η παράμετρος του χρόνου, η κατανομή των δραστηριοτήτων μακροπρόθεσμα, είναι ζωτικής σημασίας για τη διόρθωση της εδαφικής πολιτικής και για την επανένταξη των μη προνομιούχων τάξεων (22).

Λαμβάνοντας υπόψη τη δεκαετή στρατηγική 'Europe 2020', είναι σημαντικό να σημειωθεί ο επόμενος μακροπρόθεσμος προϋπολογισμός της Ε.Ε. 2021-2027: η Επιτροπή προτείνει την περαιτέρω ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης της Ένωσης με ένα νέο και βελτιωμένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το European Social Fund Plus (ESF+) κι ένα αποτελεσματικότερο Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (European Globalization Adjustment Fund - EGF). Όλες αυτές οι στρατηγικές στοχεύουν στη διευκόλυνση της ανάπτυξης ικανοτήτων από τους νέους, στην κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία.

Οι τέχνες και ο πολιτισμός ενισχύουν τον διάλογο μεταξύ των διαφορετικών παραγόντων της κοινωνίας, προάγοντας διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες κι ενθαρρύνοντας την πραγματική ένταξη ανθρώπων που αντιμετωπίζουν οικονομική και υγειονομική επισφάλεια. Μέσα από μία κοινωνικο-αισθητική διαδικασία, διαμορφώνουν συλλογικές και συνεργατικές διαδικασίες ένταξης.

(22) From social inclusion to social cohesion — The role of culture policy. Guidelines for policy-makers and cultural institutions, by the 2017-2019 working group of EU member states' experts on fostering the contribution of culture to social inclusion. European Union, 2019

Ένα παράδειγμα καινοτόμου συνεργασίας είναι η Γαλλία: από το 1988, ο νόμος εναντίον του κοινωνικού αποκλεισμού περιλαμβάνει τη συνεισφορά του πολιτισμού και αναγνωρίζει τον κεντρικό ρόλο των πολιτιστικών ΜΚΟ. Η νομοθεσία αυτή έχει οδηγήσει στην περαιτέρω συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και του Υπουργείου Κοινωνικών Υποθέσεων, για τη στήριξη των ίσων ευκαιριών πρόσβασης στον πολιτισμό για μη προνομιούχες ομάδες.

Επομένως, η τέχνη και ο πολιτισμός μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση του φόβου για το άγνωστο, το μη οικείο, σε μια συλλογική και ατομική βάση, όπως είναι οι ειδικές ανάγκες, οι φυλετικές διαφορές, η μειονεκτική θέση που σχετίζεται με το κοινωνικό υπόβαθρο. Μέσα από μια δημιουργική προσέγγιση, νέοι, οικογένειες και πολίτες μπορούν να μάθουν να αντιλαμβάνονται τις διαφορές αυτές με ειρηνικό τρόπο, βοηθώντας έτσι στην πρόληψη της περιθωριοποίησης και τον ενδεχόμενο ριζοσπαστισμό, που οδηγεί σε βίαιο εξτρεμισμό. Αυτό θα ήταν εφικτό μέσω της αναθεώρησης ενός νέου μοντέλου συνεργασίας, ξεκινώντας με το παρελθόν, τη νέα καινοτομία και προβλήματα που προέκυψαν κατά τα τελευταία χρόνια της κρίσης, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της μακροπρόθεσμης βλέψης, αντί της βραχυπρόθεσμης. Η συνεργασία λαμβάνει χώρα σε διαφορετικά επίπεδα, από μία παιδαγωγική οπτική γωνία και γνώση της επικράτειας, και επίγνωση της ποικιλομορφίας ανά επικράτεια και τοποθεσία. Χωρίς γνώση είναι αδύνατη η επίγνωση του προβλήματος και η εύρεση δημιουργικών λύσεων. Παρ' όλα αυτά, δεν έχει προκύψει μόνο η ανάγκη αύξησης των προϋπολογισμών σε δράσεις κοινωνικής ένταξης, αλλά η ανάγκη μιας ευρύτερης συνεργασίας του καλλιτεχνικού και πολιτιστικού τομέα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Έλλειψη προϋπολογισμού για τη μακροπρόθεσμη συνέχεια των έργων, και πλατφόρμας ή δικτύου ανταλλαγής εμπειριών για την αξιολόγηση έργων στα οποία η ανθρώπινη αξία είναι πρωταρχικής σημασίας.

RECOMMENDATIONS

1

Ενίσχυση του ρόλου της τέχνης και του πολιτισμού ως μεταβλητών κοινωνικής αλλαγής, για τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, την αύξηση της κοινωνικής συνοχής και, συνεπώς, του κοινωνικού κεφαλαίου.

2

Δημιουργία νέων συμμαχιών μεταξύ των διαφόρων τομέων της κοινωνίας (οικονομικού, κοινωνικού, πολιτικού, πολιτιστικού και καλλιτεχνικού τομέα), προκειμένου να επεκταθεί η διατομεακή συνεργασία για μια πολυπολιτισμική, καινοτόμο και διεπιστημονική προσέγγιση και για μακροχρόνιο αντίκτυπο στην κοινωνία.

3

Αύξηση των προϋπολογισμών για τις δραστηριότητες/έργα που σχετίζονται με την κοινωνική ένταξη, λαμβάνοντας υπόψη την περιοχή, τον πραγματικό χρόνο για αντίκτυπο στην τοπική κοινότητα, την ανθρώπινη αξία του έργου και την προτεραιότητα μακροπρόθεσμων, αντί για βραχυπρόθεσμων, έργων.

4

Ενίσχυση της συνέχειας του έργου για μεγάλο χρονικό διάστημα, ώστε να αποφευχθεί η αναστολή των έργων όταν έχει χτιστεί η εμπιστοσύνη. Δημιουργία προϋποθέσεων για την αυτονομία των έργων, δίνοντας τις δεξιότητες σχεδιασμού στα εμπλεκόμενα άτομα για να συνεχίσει το έργο αυτόνομα.

5

Δημιουργία πόρων για έργα μικρής και μεσαίας κλίμακας, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η εθνική συνεργασία, ο πειραματισμός και, κατά συνέπεια, η καινοτομία.

6

Δημιουργία διαδικτυακών πλατφορμών για την ανταλλαγή των σημαντικότερων παραδειγμάτων ορθών πρακτικών για την προώθηση ευρωπαϊκών έργων, την ανταλλαγή πολιτισμών, εμπειριών και την ενίσχυση των αξιών της κοινωνικής συνοχής και ένταξης.

7

Βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων εμπειρογνομόνων για τον επαναπροσδιορισμό των πολιτικών κοινωνικής συνοχής και ένταξης για την καλύτερη συνεργασία και ανάπτυξη των ευρωπαϊκών έργων.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8

Αναθεώρηση των μοντέλων συνεργασίας από πλευρά οικονομική, για τη στήριξη δράσεων μακροπρόθεσμα, και όχι μόνο βραχυπρόθεσμα, ώστε να υπάρχει πραγματικός αντίκτυπος στην κοινωνία.

9

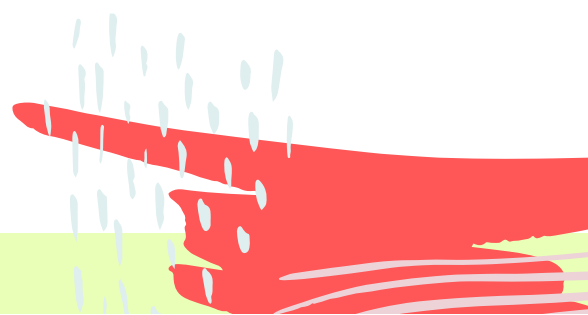
Έμφαση στη σημασία εκπαιδευτικών προγραμμάτων για καλλιτέχνες, ώστε να κατανοήσουν τόσο την αγορά τέχνης όσο και τον τρόπο εργασίας σε δράσεις και πολιτικές ένταξης και κοινωνικής αλλαγής.

10

Ο καλλιτεχνικός και πολιτισμικός κόσμος χαρακτηρίζεται από τις ιεραρχικές δυναμικές του και τις λογικές της χρηματοπιστωτικής του αγοράς· για αυτόν τον λόγο, πρέπει να παρέχεται κατάρτιση στους καλλιτέχνες και στους εργαζόμενους στον πολιτισμό που επιθυμούν να εργασθούν στον κλάδο αυτό. Εάν δεν υπάρχει εκπαίδευση για τις περίπλοκες αυτές σχέσεις, ο καλλιτεχνικός και πολιτιστικός κόσμος μπορεί να γίνει αποκλειστικός.

11

Διασφάλιση της περαιτέρω παρουσίας της τέχνης και του πολιτισμού και του κεντρικού τους ρόλου στις πολιτικές της Ε.Ε.

2.6

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕ
ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ,
ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗΣ

“ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΝΔΕΣΟΥΜΕ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΜΕ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ: ΩΣΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΕΡΟΥΝΤΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥΣ ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΑΥΤΗ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ. Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΔΙΑΔΡΑΜΑΤΙΣΕΙ ΒΑΣΙΚΟ ΡΟΛΟ ΣΤΗΝ ΕΜΠΛΟΚΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (...), ΣΧΕΔΟΝ ΚΑΜΙΑ ΑΛΛΗ ΓΝΩΣΗ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΔΩΣΕΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ. ΓΙΑ ΝΑ ΕΦΕΥΡΟΥΜΕ ΕΝΑΝ ΑΛΛΟ ΚΟΣΜΟ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΠΟΙΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΚΑΙ ΝΑ ΒΡΟΥΜΕ ΧΑΡΑ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ, ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ, ΓΙΑ ΝΑ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΟΥΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΑΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΜΑΣ”.
LUCINA JIMÉNEZ ANTHROPOLOGIST AND DIRECTOR OF INSTITUTO NACIONAL DE BELLAS ARTES, MEXICO

Η προκαταρκτική ανάλυση των κρατών που συμμετέχουν στο έργο δείχνει ότι ο Covid-19 αποκάλυψε και επιβεβαίωσε πώς η τέχνη και ο πολιτισμός διαδραματίζουν θεμελιώδη ρόλο στη δημιουργική διαδικασία ως χρήσιμα μέσα για τη διερεύνηση και την αναδιαμόρφωση πολλών ζητημάτων που σχετίζονται με την κοινωνική ένταξη. Έχει ήδη αποδειχθεί πώς οι καλλιτέχνες μπορούν να βοηθήσουν στην κατανόηση και τη διερεύνηση των ζητημάτων που αντιμετωπίζουν πολλές κοινότητες, ομάδες νέων και μη, που ανήκουν σε κατηγορίες που μπορούν να θεωρηθούν κοινωνικά αποκλεισμένες. Από την ανάλυση αυτή προέκυψε εμφιαστικά πόσο σημαντικό είναι να ξεκινήσουμε από την εκπαίδευση, από τον ρόλο των σχολείων, των πανεπιστημίων, για να προετοιμάσουμε όχι μόνο τις νέες γενιές αλλά και να δημιουργήσουμε τα απαραίτητα εργαλεία για καινοτόμες κοινωνικές πολιτικές.

Για τον λόγο αυτό, είναι αναγκαίος ο συντονισμός και η καθιέρωση μακροπρόθεσμης διατομεακής συνεργασίας μεταξύ των τομέων της εκπαίδευσης, του πολιτισμού και των κοινωνικών υποθέσεων. Αυτές οι συμπράξεις θα πρέπει να υποστηρίζονται ενεργά και να διευκολύνονται από τα κράτη μέσω της χρηματοδότησης ad hoc έργων. Μια σημαντική πρόκληση θα μπορούσε να είναι η αναγνώριση της σημασίας της δημιουργικής σκέψης σε αυτούς τους τομείς και η ενίσχυση των δεξιοτήτων όσων ακολουθούν αυτό το μονοπάτι, διευκολύνοντας την είσοδό τους στην αγορά εργασίας. Για παράδειγμα, η διάδοση του πολιτισμού και της εκπαίδευσης μέσω του διαδικτύου θα είναι ένα μόνιμο χαρακτηριστικό.

Η εκπαίδευση θα απαιτήσει μεθοδολογική επικαιροποίηση και οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να εφαρμόσουν μια αλλαγή στο πρόγραμμα σπουδών και στην ίδια τη διδακτική μεθοδολογία, προκειμένου να αυξήσουν και να εξισορροπήσουν τις γνώσεις των παιδιών στη σύγχρονη ζωή. Αν αναγνωρίσουμε την αξία της τέχνης και του πολιτισμού ως αναπόφευκτες μεταβλητές για την εφαρμογή των πολιτικών κοινωνικής συνοχής σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δεν μπορούμε παρά να επανεκκινήσουμε την προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στο νέο γεωπολιτικό σύστημα, στις νέες τεχνολογίες, στις νέες αλλαγές που έχουν λάβει χώρα. Η ανάγκη επανεξέτασης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσω της συνεργασίας σε τοπικό και εθνικό επίπεδο του εκπαιδευτικού συστήματος σε διάφορα επίπεδα, μπορεί να μας βοηθήσει να δημιουργήσουμε μια νέα κουλτούρα, έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης όπου η διεπιστημονικότητα και η πολυπολιτισμικότητα είναι θεμελιώδους σημασίας για την οικοδόμηση μιας πιο δίκαιης και υποστηρικτικής κοινωνίας.

Πρέπει να ξεκινήσουμε από την εκπαίδευση, για να δημιουργήσουμε νέους διαύλους συνεργασίας, να βοηθήσουμε στη θεραπεία της κοινωνίας μας, συμπεριλαμβάνοντας τα διάφορα τμήματα του πληθυσμού και των ανθρώπων στη διαδικασία κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης. Εκπαίδευση, επίσης, για τη δημιουργία νέων επαγγελματικών προσωπικοτήτων στον τομέα των κοινωνικών πολιτικών, αλλά και να δοθούν στους καλλιτέχνες τα απαραίτητα εργαλεία, ώστε να είναι ενεργά υποκείμενα σε αυτή τη διαδικασία αλλαγής, επανεξετάζοντας μια νέα επαγγελματική σταδιοδρομία. Η νέα ψηφιοποίηση μας οδήγησε να επανεξετάσουμε και νέα μοντέλα εκπαίδευσης, τα οποία όμως, για να αποφευχθεί ένας νέος κοινωνικός αποκλεισμός και περιθωριοποίηση, πρέπει να ενταχθούν στα παραδοσιακά μοντέλα, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες κάθε περιοχής.

Τα προγράμματα Erasmus+ (23) αποδείχθηκαν καλά προσαρμόσιμα όσον αφορά την κρίση covid-19. Ακόμη και πριν από την πανδημία παρείχαν ευκαιρίες σε άτομα όλων των ηλικιών, προελεύσεων και υποβάθρων: εκπαιδευτικές ανταλλαγές, βραχυπρόθεσμη κατάρτιση και δυνατότητα υλοποίησης ενός έργου ζωτικής σημασίας για την τοπική κοινότητα. Το 2020, το Erasmus υποστήριξε επίσης ψηφιακές -διαδικτυακές- ανταλλαγές σπουδών, πρακτική άσκηση και καλλιτεχνικές συνεργασίες, οι οποίες άνοιξαν ένα ευρύ φάσμα επιλογών για άτομα που προηγουμένως αποκλείονταν από τη χρήση τέτοιων επιλογών. Για παράδειγμα, άτομα από οικογένειες χαμηλότερου εισοδήματος, άτομα με αναπηρίες, γλωσσικά εμπόδια ή άτομα που ζουν σε αγροτικές περιοχές. Έχει, επίσης, ενισχύσει σημαντικά τις ψηφιακές δεξιότητες των συμμετεχόντων. Ως εκ τούτου, η νέα στρατηγική του Erasmus+ για την περίοδο 2021-2027, στο πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ, αποσκοπεί στο να συμβαδίζει και να διατηρείται συμπεριληπτική, ψηφιακή και φιλική προς το περιβάλλον.

(23) <https://erasmus-plus.ec.europa.eu>

RECOMMENDATIONS

1

Προώθηση ψηφιακών πλατφορμών για διαπαιδαγώγηση και συνεργασία, για την ανάδειξη της δύναμης του πολιτισμού και της κοινωνικής ένταξης, την ανάπτυξη κριτικής σκέψης για ισότητα και μάθηση από ομοτίμους χωρίς διακρίσεις φύλου, θρησκείας και κοινωνικής θέσης.

2

Ενίσχυση των δημιουργικών δεξιοτήτων των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, μέσω του εκπαιδευτικού και εργασιακού προσανατολισμού.

3

Εκπαίδευση της νέας γενιάς, μέσω της χρήσης ψηφιακών μέσων και πλατφορμών ηλεκτρονικής μάθησης, εικονικής και επαυξημένης πραγματικότητας, επεξεργασίας βίντεο και γραφιστικής, χρησιμοποιώντας μεθόδους κατάρτισης που είναι σε θέση να ενισχύσουν την οριζόντια συνεργασία για την υλοποίηση τοπικών έργων με την τοπική κοινότητα.

4

Υποστήριξη μεθόδων αξιολόγησης τόσο για την τυπική όσο και για την άτυπη εκπαίδευση, προκειμένου να εμπλουτιστούν κριτικά όσοι εργάζονται στον τομέα και να προσφερθεί χρήσιμη ανάλυση για μελλοντικά έργα.

5

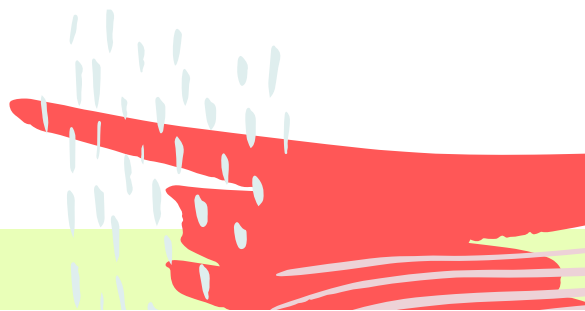
Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθοδήγησης και κατάρτισης για τη διευκόλυνση της μετάβασης από το θεωρητικό πολιτιστικό κι εκπαιδευτικό πεδίο στο πεδίο της δημιουργικής εργασίας.

6

Συμπερίληψη της τέχνης στα προγράμματα σπουδών των σχολικών δράσεων για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, της περιθωριοποίησης, για τη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς των σχολείων σε νέες μεθόδους διδασκαλίας.

7

Είναι απαραίτητο να διδάξουμε την ανάπτυξη εγκάρσιων ικανοτήτων και κοινωνικών δεξιοτήτων μέσω της δημιουργικής σκέψης. Είναι απαραίτητες για την αύξηση της κριτικής σκέψης και ταυτόχρονα για την ανάπτυξη καλύτερης γνώσης σχετικά με θέματα κοινωνικής ένταξης. Επιπλέον, οι κοινωνικές δεξιότητες σε συνδυασμό με τη δημιουργική σκέψη μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό και την ανάπτυξη λύσεων για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

RECOMMENDATIONS

8

Αύξηση της παρουσίας των καλλιτεχνών στα σχολεία ως νέων επαγγελματιών για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις κοινωνικές πολιτικές μέσω μιας μακροπρόθεσμης δημιουργικής και πρακτικής μεθοδολογίας.

9

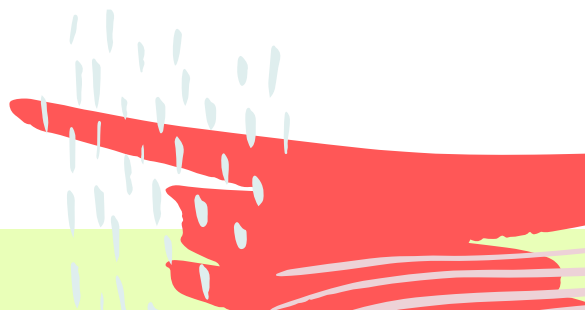
Κατάρτιση των εκπαιδευτικών στη χρήση της τέχνης και της δημιουργικότητας ως μεθοδολογιών για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων με καινοτόμο τρόπο και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης.

10

Ένταξη σε ακαδημαϊκό επίπεδο ενός νέου εκπαιδευτικού προγράμματος για μια νέα επαγγελματική σταδιοδρομία στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, της πολιτικής συνοχής και ένταξης.

11

Πρώθηση προγραμμάτων δια βίου μάθησης στον τομέα των τεχνολογιών καινοτομίας για την αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού λόγω έλλειψης σύγχρονης γνώσης.

3

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- *Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe. Crisis effects and policy recommendations.* Policy Department for Structural and Cohesion Policies. Directorate-General for Internal Policies. PE 652.242 – February 2021.
- *Culture in the EU's national recovery and resilience plans.* The state of play one year after the launch of the campaign to earmark 2% in the post-pandemic strategies. Culture Action Europe. November 2021.
- *Digitalisation challenges for Europe.* European Economic and Social Committee. 2019.
- *Draft report on the situation of artists and the cultural recovery in the EU (2020/2261(INI)).* Committee on culture and education. European Parliament. 30.4.2021.
- *Ernst & Young (2021), Rebuilding Europe: The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis .*
- *EU support for artists and the cultural and creative sector during the coronavirus crisis. EPRS | European.* Parliamentary Research Service. Author: Magdalena Pasikowska-Schnass Members' Research Service PE 649.414. May 2020.
- *From social inclusion to social cohesion — The role of culture policy.* Guidelines for policy-makers and cultural institutions, by the 2017-2019 working group of EU member states' experts on fostering the contribution of culture to social inclusion. European Union, 2019.
- *Policy Statement on the Cultural Recovery of Europe.* IETM, International network for contemporary performing arts. <https://www.ietm.org/en>.
- *Report on the social status of artists (2006/2249(INI)).* Committee on Culture and Education. European Parliament. 23.5.2007.
- *Research for CULT Committee - Culture and creative sectors in the European Union – Key future developments, challenges and opportunities.* Policy Department for Structural and Cohesion Policies. Directorate-General for Internal Policies. PE 629.203– September 2019.
- *Seven ideas for a European Cultural Recovery Plan.* Groupe d'études géopolitiques. Policy paper 2 · July 2020.
- *Supporting relevance: Ideas and strategies for inclusive, fair and flexible arts funding.* IETM — International network for contemporary performing arts. November 2021.
- *The situation of artists and cultural workers and the post-covid-19 cultural recovery in the European Union.* Policy department for structural and cohesion policies. Directorate-general for internal policies. PE 652.250 March 2021.
- *The situation of artists and the cultural recovery in the EU.* European Parliament resolution of 20 October 2021 on the situation of artists and the cultural recovery in the EU (2020/2261(INI))

ONLINE DOCUMENTS

- *A time to reimagine and reinvent.* <https://www.friendsofeurope.org/insights/a-time-to-reimagine-and-reinvent/>
- *Country Reports EU. Compendium Cultural Policies & Trends.* <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/country-reports/>
- *Digital rights in the COVID-19 era.* Eurocities. <https://eurocities.eu/latest/digital-rights-in-the-covid-19-era/>
- *MEPs call for common minimum social standards for artists and cultural workers.* <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210923IPR13402/meps-call-for-common-minimum-social-standards-for-artists-and-cultural-workers>
- *Key indicators for a stronger digital Europe.* <https://www.digitaleurope.org/key-indicators-for-a-stronger-digital-europe/>
- *The role that arts and culture can play in the recovery* <https://www.friendsofeurope.org/insights/the-role-that-arts-and-culture-can-play-in-the-recovery/>
- *Towards new EU rules to remove obstacles for the collective bargaining of cultural workers.* <https://cultureactioneurope.org/news/towards-new-eu-rules-to-remove-obstacles-for-the-collective-bargaining-of-cultural-workers/>
- *Why arts and culture must be the cornerstone of European recovery plans* <https://www.friendsofeurope.org/insights/why-arts-and-culture-must-be-the-cornerstone-of-european-recovery-plans/>
- *1980 Recommendation concerning the Status of the Artist.* Unesco. <https://en.unesco.org/creativity/governance/status-artist>
- *EU Budget: a new European Social Fund Plus.* European Commission. <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=67&langId=en&newsId=9118>
- *Europe 2020. A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth.* European Commission. <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>
- *Time for the European Union to Integrate Culture in its Social Policy.* KEA. <https://keanet.eu/opinions/time-for-the-european-union-to-integrate-culture-in-its-social-policy/>

Co-funded by
the European Union

PARTNERS ORGANIZATIONS

